

บทที่ 4

กลุ่มราษฎรรักษ์ป่ากับการจัดการทรัพยากรตามวิถีชุมชน

“ป่า เปรียบเสมือน “พ่อ” ที่คอยสร้างอาหารการกินให้มีความอุดมสมบูรณ์ และ
สิ่งของที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน”

“แม่น้ำ เปรียบเสมือน “แม่” ที่คอยหล่อเลี้ยงชีวิต ทุกชีวิตให้เติบโตใหญ่ คอยให้
ความชุ่มชื้น และชะล้างสิ่งที่ไม่ดีออกไป”

ข้อความที่กล่าวถึงนี้เป็นคำเปรียบเปรยของชาวบ้านที่แสดงถึงความเคารพรัก
และความกตัญญูต่อธรรมชาติ ซึ่งเป็นการสะท้อนออกมาของกลุ่มคนที่มีวิถีความเป็นอยู่
ที่สอดคล้องกับธรรมชาติ เนื่องจากชาวบ้านมีวิถีความเป็นอยู่ที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ ทั้ง
ด้านทรัพยากรน้ำที่ใช้สำหรับการดำรงชีวิต การเกษตร และทรัพยากรป่าที่ใช้สำหรับเป็น
แหล่งอาหาร วัตถุดิบ จนชาวบ้านเห็นตรงกันว่าป่าและน้ำ คือ “ซูปเปอร์มาเก็ต” ของ
ชุมชนพวกเขา

กระบวนการรวมตัวของชุมชนในการก่อตั้งกลุ่มราษฎรรักษ์ป่า

สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านเริ่มมีแนวคิดเรื่องการดูแลรักษาป่าหลังจากคณะรัฐมนตรีมี
มติผ่อนคลายการทำไม้ ก็เกิดกระแสข่าวการคัดค้าน การต่อต้านจากมวลชนกลุ่มต่าง ๆ
รวมทั้งกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณป่าด้วย จนเมื่อปลายปี 2531 ได้เกิดเหตุการณ์อุทกภัยทาง
ภาคใต้ ซึ่งได้สร้างความเสียหายอย่างร้ายแรง ทำให้รัฐบาลระงับการทำไม้ ตั้งแต่จังหวัด
ชุมพรลงไปชั่วคราว ขณะเดียวกันสื่อมวลชนเกือบทุกแขนงต่างเร่งรัดให้รัฐบาลยกเลิก
สัมปทานไม้ทั้งหมด จนในที่สุดรัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดให้ยกเลิกการให้สัมปทาน
ป่าสิ้นสุดลงในต้นปี 2532 โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี และพื้นที่ ๆ มีสภาพป่า
สมบูรณ์ก็ประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ถึงแม้ว่าในช่วงนั้นจะมีพระราชกำหนดยกเลิกการให้สัมปทานป่าทั้งหมดก็ตาม แต่รัฐก็ไม่ได้ให้ความสนใจในการติดตามตรวจสอบหรือการบังคับใช้กฎหมายรวมทั้งการทำงานของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องยังขาดบุคลากรที่เข้ามาปฏิบัติงาน ทำให้มีการตัดไม้เป็นจำนวนมากทั้งจากชาวบ้านในพื้นที่เอง นายทุน หรือแม้แต่ข้าราชการบางกลุ่มที่หาผลประโยชน์จากผืนป่าในขณะนั้น ดังจะเห็นได้จากคำบอกเล่าของชาวบ้านว่า

“คนมุ่งเข้าหาผลประโยชน์แม้แต่ข้าราชการก็อยากมาทำงานในพื้นที่นี้ถึงขั้นไม่เอาเงินเดือน แล้วหันมาทำไม้แทน แต่เมื่อชาวบ้านเริ่มหันมาดูแลป่าอย่างเข้มแข็งจนปัจจุบันแทบไม่มีข้าราชการคนไหนอยากเข้ามาทำงานในพื้นที่นี้” (ชาวบ้านคอนชัยสักทอง, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 28 กันยายน 2551)

“... ตอนแรกมีบริษัทสัมปทานป่าไม้ เมื่อปี 32 รัฐบาลก็ประกาศยกเลิกสัมปทานป่าทั่วประเทศ พอยกเลิกบริษัทที่มีคนงาน มีลูกน้อง มีคนคอยเฝ้าดูแลรักษาป่าอยู่ก็ถอนกำลังออกไป หมายถึง เลิกจ้างนั้นแหละ ไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบแทนบริษัทที่ออกไป เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ยังไม่เข้ามา ทำให้เกิดช่องโหว่ในระยษนั้นก็ทำให้มีการตัดไม้กันเยอะ รถสิบล้อลากกันวันละสิบล้อ ๆ เทียว ขบวนการไม้เถื่อนเข้ามาขน ลากออกไป ชาวบ้านก็เอามาปลูกบ้านอยู่ ปลูกปีหนึ่งก็ไม่เสร็จ สองปีก็ไม่เสร็จ ถ้าไม่มีเงินก็ขายบ้าง ไม้ก็เริ่มหมดไปทุกวัน ...” (เส็ง ขวัญยืน, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 28 กันยายน 2551)

“... พออยู่มาสักกระยะหนึ่งก็เริ่มมีข่าวมีกระแสดการตัดไม้ในพื้นที่ช่วงนั้นเป็นช่วงที่สัมปทานถูกยกเลิกใหม่ ๆ ข่าวตรงนี้ก็ดังขึ้นเจ้าหน้าที่เข้ามาจับชาวบ้าน จับไม้ที่ปลูกบ้าน จับไม้ที่อยู่ใต้ถุนบ้านที่เอาไว้ทำบ้านบ้าง แต่คนที่ลากออกไปไม่เห็นโค่นจับสักที ก็เลยหาวิธีกันว่าจะทำอย่างไรให้เราเป็นเจ้าของ กลุ่มที่ลากออกไปก็เป็นกลุ่มข้างนอกพวกนายทุน คือ นายทุนเอาออกไปแต่ชาวบ้านตัดมาปลูกบ้านก็มาจับ จะปลูกบ้านหลังหนึ่งก็มาจับ จะปลูกบ้านหลังหนึ่งก็ต้องไปจ่ายส่วยให้ตำรวจหลังละ 1,500 ก็ยังพอทนไหวอยู่หรือก พอมาอีกกระยะหนึ่งมีพายุเกลล่มที่ภาคใต้ ... มีการประโคมข่าวว่าเกิดจากการตัดไม้ทำให้โคลนถล่ม กับช่วงนั้นมีข่าวสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นขึ้นมาพอดีเราก็เริ่มหารือคุยกันว่าสัมปทานไม่มีแล้วเรา

ดูแลรักษาป่ากันดีไหม ก็เกิดจากคน ไม่ก็คนมาคุยกัน” (ชุม สะเอียดคง, สัมภาษณ์ ส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2552)

ในช่วงที่เกิดกระบวนการต่อต้าน คัดค้านให้มีการยกเลิกการให้สัมปทานป่าไม้ทั่วประเทศ สิ่งที่เกิดขึ้นกับชุมชนสะเอียดกลับเป็นไปในทางตรงกันข้าม กล่าวคือ เมื่อปี 2530 แนวคิดการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นกลับถูกรื้อฟื้นขึ้นมา ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มการเมืองท้องถิ่นและผู้มีอิทธิพลในจังหวัด เพื่อให้มีการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น นอกจากนั้นยังถูกผลักดันให้เข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีอีกครั้งในปี 2531 ทำให้องค์กรที่คัดค้านการสร้างเขื่อนและชุมชนตื่นตัวในเรื่องนี้ขึ้น

รวมทั้งมีองค์กรจากภายนอกเข้าไปให้ความรู้ ให้คำแนะนำ ในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับผลดี ผลเสียของการสร้างเขื่อน การอนุรักษ์ป่าไม้ เนื่องจากในระยะแรกชาวบ้านไม่มีการจัดการความรู้ในเรื่องของการอนุรักษ์ป่า การจัดการป่าให้เป็นระบบ รู้แค่เพียงว่าอยู่กับป่าอย่างไรที่ไม่ทำให้ป่าเสื่อมโทรม และหากินกับป่าแบบพอมีพอกินไปวันๆ เมื่อมีคนเข้ามาจุดประกาย จึงทำให้เกิดการตื่นตัวขึ้นในกลุ่มผู้นำและกลุ่มชาวบ้านบางกลุ่ม อีกทั้งชาวบ้านได้รับรู้ข้อมูลการสร้างเขื่อนศรีนครินทร์ และเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านที่นั่นรวมถึงได้มีการลงพื้นที่เพื่อดูผลดี ผลเสียของการสร้างเขื่อน

ในระยะแรกนั้นมีการพูดคุยกันระหว่างกลุ่มผู้นำซึ่งนำโดยกำนันชุม สะเอียดคง เป็นแกนนำและเป็นผู้ที่มองเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ผืนป่า จึงได้ชักชวนกลุ่มผู้นำกรรมการแต่ละหมู่บ้านมาปรึกษาหารือกัน “ในระยะแรกมีผู้เข้าร่วมประชุมกันประมาณ 10 กว่าคน โดยได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านบางกลุ่มที่ให้การสนับสนุน 3 หมู่บ้าน” (อุดม ศรีคำภา, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 28 พฤศจิกายน 2551) ประกอบด้วย บ้านดอนชัย บ้านดอนแก้ว และบ้านแม่เต็น หลังจากนั้นในปี 2546 ทางราชการได้แยกบ้านดอนชัย ออกเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งคือ บ้านดอนชัยสักทอง ปัจจุบันนี้กลุ่มราษฎรรักษ่าป่ามีทั้งหมด 4 หมู่บ้านด้วยกัน และได้ร่วมพูดคุยกันว่าควรจะทำกันดีหรือไม่ ซึ่งก็มีคนเสนอว่าเราควรจะทำเพราะว่าถ้าหากปล่อยให้เป็นอย่างนี้ป่าคงไม่มีเหลือให้ลูกหลานไว้ใช้ประโยชน์แน่ เนื่องจากผืนป่ามีความเสื่อมโทรมลงมากแล้ว เราควรที่จะมาดูแล รักษาผืนป่าแห่งนี้ไว้ให้ลูกหลานต่อไป

“ตอนที่เริ่มตั้งกลุ่มเลยนะประมาณ 10 กว่าคน มี 3 หมู่บ้าน เข้ามาคุยกัน คนที่มาคุยก็เป็นกรรมการหมู่บ้านทั้งหมด วันนั้นก็ได้อัศจรรย์ คือ เราไม่ตัดไม้ให้กับนายทุน แล้วเราก็มารวมกลุ่มราษฎรรักษ่าป่าแล้วเราก็มารวมปรามจัดการ ปกป้องตลอดจนออกกฎระเบียบของหมู่บ้าน มีมติที่ประชุมเป็นเรื่อง ๆ ... ” (เส็ง ขวัญยืน, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2552)

กลุ่มผู้นำ และชาวบ้านบางส่วนก็ได้พูดคุยว่าคงเกิดอุปสรรคมากมายแน่ในการก่อตั้งกลุ่ม เนื่องจากอาชีพดั้งเดิมของชาวบ้าน คือ รับจ้างตัดไม้ให้กับนายทุน ตัดไม้ขายเอง ทำเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น หากกล่าวว่าอาชีพคนส่วนใหญ่เกือบทั้งหมู่บ้านมีอาชีพเกี่ยวกับการทำไม้ก็ไม่ผิด จึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญของกลุ่มผู้นำที่จะต้องคิดหาทางออกให้กับลูกบ้าน และเป็นโจทย์ที่ท้าทายมาก ซึ่งก็เป็นอย่างที่พวกเขาคุยกันไว้ก่อนจริง ๆ เมื่อเสนอแนวคิดนี้ต่อชาวบ้านก็ได้รับการต่อต้านจากชาวบ้านบางคน บางกลุ่ม แต่ก็ยังมีชาวบ้านบางคนที่ทำให้การสนับสนุน จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง อีกทั้งยังสร้างความไม่พอใจให้กับกลุ่มต่าง ๆ จากภายนอกชุมชนละเอียดอีกด้วย

ปัจจุบันกลุ่มราษฎรรักษ่าป่ามีคณะกรรมการที่ร่วมกันดูแลป่า รักษา ปกป้อง และออกกฎระเบียบ มีทั้งหมด 116 คน ซึ่งมีกำนันชุมชน สะเทิบคง เป็นประธานกลุ่ม การประชุมกลุ่มจะมีการประชุมเดือนละหนึ่งครั้ง หากมีเหตุการณ์ที่ไม่ปกติ เช่น มีคนเข้าไปบุกรุกป่า มีข่าวการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ชาวบ้านก็จะเรียกประชุมเพื่อออกไปสำรวจป่าหาแนวทางการดูแล ป้องกัน และร่วมกันพูดคุย แสดงความคิดเห็นในเรื่องการสร้างเขื่อน เรื่องการปกป้องป่า เนื่องจากชาวบ้านมีความคิดว่า หากเขื่อนเกิดขึ้น คงไม่มีต้นไม้ ไม่มีทรัพยากรให้พวกเขาได้ใช้ ได้ดูแลอย่างแน่นอน

ปัจจัยและเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดกลุ่มราษฎรรักษ่าป่า

ผู้วิจัย: ในการก่อตั้งกลุ่มในชุมชน สิ่งไหนเป็นปัญหา เป็นอุปสรรคบ้างครับ
 หลวงพ่อ: คิดว่าคงเป็นเรื่องการเสียสละนี้แหละ (หลวงพ่อดอนชัย, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 28 พฤศจิกายน 2552)

ชุมชนไทยอยู่ในลักษณะการรวมกลุ่มตามริมแม่น้ำมาช้านาน อยู่แบบเครือญาติ อีกทั้งมีความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกระบบกลไกตลาด รัฐ ดังนั้น เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ชุมชนจึงจำเป็นที่จะต้องปรับตัวไปตามสภาวะแวดล้อมที่เกิดขึ้น เช่นเดียวกับกลุ่มราษฎรรักษำป่าในตำบลสะเอียบแห่งนี้ ที่รวมตัวขึ้นมาเพื่อปกป้องผืนป่า ร่วมกันปฏิบัติจนเกิดเป็นกลุ่มชาวบ้านที่เข้มแข็งได้ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการปรับตัวของชุมชนเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่กำลังจะเกิดการเปลี่ยนแปลง

นโยบายการพัฒนาของรัฐซึ่งเน้นการพัฒนาทิศทางเดียวทำให้ขาดความสมดุล โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุ่งเน้นสนับสนุนการเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรมบนฐานของภาคเกษตรกรรมและทรัพยากรธรรมชาติ เน้นการขยายตัวของระบบการผลิต พืชพาณิชย์ เพื่อสนับสนุนภาคการส่งออกจะเห็นได้ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-8 สิ่งเหล่านี้เป็นตัวเร่งหรือล่อให้เกิดเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทำให้ชาวตำบลสะเอียบต้องออกมาดูแล ปกป้องสิ่งที่มีความสำคัญในวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน แต่การก่อตั้งกลุ่มก็ไม่ได้ง่ายอย่างที่หลายคนคิด มีอุปสรรคมากมาย แต่ก็ไม่ได้ทำให้ชาวบ้านละความพยายามแม้แต่น้อยกลับทำให้พวกเขาตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น และพร้อมที่จะลุกขึ้นมาปกป้องทรัพยากรรอบ ๆ ชุมชนอย่างจริงจัง ปัญหา อุปสรรคเหล่านี้กลับเป็นปัจจัยหลักที่ผลักดันให้ชาวบ้านรวมตัวกันได้ง่ายและมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น จากการศึกษาข้อมูลภายนอกชุมชนและการลงพื้นที่ของผู้วิจัย พบว่า ปัจจัย เงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนสะเอียบแห่งนี้สามารถตั้งกลุ่มราษฎรรักษำป่าขึ้นมาปกป้อง ดูแล และจัดการทรัพยากรได้อย่างเข้มแข็งสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

1. การรื้อฟื้นโครงการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น เมื่อปี 2530 เขื่อนแก่งเสือเต้นถูกนำมาปิดฝุ่นอีกครั้ง โดยมีกรมชลประทานเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน ในช่วงนี้มีกระแสให้ยกเลิกสัมปทานไม้ทั่วประเทศ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายต่าง ๆ เป็นจำนวนมากเนื่องจากเกิดเหตุการณ์โคลนถล่มที่ภาคใต้ ทำให้รัฐบาลในสมัยนั้นต้องสั่งให้ยกเลิกสัมปทานทั่วประเทศ แต่พื้นที่แห่งนี้กลับมีการเรียกร้องให้สร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยเฉพาะเมื่อเกิดอุทกภัยน้ำท่วมในบริเวณภาคเหนือตอนล่างก็จะมีกระแสขอให้สร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจากนักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น จะเห็นได้จากการเข้ามา

ของรัฐบาลสมัยต่างๆ ที่มีตัวแทนออกมาให้สัมภาษณ์ถึงเรื่องนี้ซึ่งจะเห็นจากการพาดหัวข่าวทุกรัฐบาลที่เกี่ยวกับแก่งเสือเต้น อาทิ

ภาพ 13 “สมัคร” หนุนสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ค่า! เอ็นจีโอ พวกบ้าขาดขวาง

ที่มา. จาก “สมัคร” หนุนสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ค่า! เอ็นจีโอ พวกบ้าขาดขวาง, โดย Mthai!, 2550, ค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2550, จาก <http://webboard.mthai.com/16/2008-06-05/400119.html>

“... แต่เมื่อน้ำท่วมตอนนี้ฝนตกลงมาน้ำก็ท่วมโดยเฉพาะที่จังหวัดสุโขทัย น้ำท่วมตลอด พอคิดจะสร้างเขื่อนก็มีการปลุกระดมว่าสร้างไม่ได้ โดยมีการอ้างว่ามีไม้สักทอง 5 หมื่นต้น จะต้องไปอยู่กันอย่าง ถ้าสร้างเขื่อนจริง ที่สำคัญก็มีนกยูงอยู่ 3 ตัว ถ้าสร้างเขื่อนนกยูงก็จะตาย ซึ่งถ้ามัน โง่อย่างนั้นก็ไม่สมควรที่จะเป็นนกยูงแล้ว ทำไมไม่ตรวจสอบว่า ทุกอย่างที่ยังนั้นมันมีจริงหรือไม่ เพราะปัจจุบันไม้สักทองที่ยังกันนั้น มันเอาไปปลุกบ้านกันหมดแล้ว ธรรมชาติจะสร้างแล้วทะเลาะกันกินเวลามา 17 ปี ถึงวันนี้ผ่านมา 30 ปีแล้วยังสร้างไม่ได้ เพราะทุกคนต้องการจะ

คุณพ่อเอ็นจีโอ คุณพ่อบอกสร้างไม่ได้ทุกคนก็กลัวคุณพ่อทั้งหมด แล้วเป็นอย่างไร วันนี้เราก็ยังท่วมอยู่ คอยนั่งดูว่าวันนี้น้ำจะท่วมถึงไหน คิดถึงกลับจะไปขุดทะเลหลวงทำแก้มลิง ทั่วๆ ที่แค่สร้างเขื่อนกั้นลุ่มน้ำตรงกันก็เก็บน้ำไว้ข้างบนไว้ได้ 1,200 ล้าน ลบ.เมตร ใต้ลงมาอีก 800 ล้านก็ไม่ท่วม มันเป็นประโยชน์มาก ดูตัวอย่างได้จากเขื่อนภูมิพล ที่เมื่อสร้างเขื่อนมาน้ำไม่ท่วม เพราะต้องมีการปล่อยเพื่อทำไฟฟ้า ทำการเกษตร การสร้างเขื่อนทำให้น้ำมีตลอดปี แต่วันนี้แม่น้ำยมยังมีปัญหาเพราะสร้างเขื่อนไม่ได้ เพราะมีไ้พวกบ้าโผล่เข้ามา เพื่อบ้านอย่างประเทศลาวมีเขื่อนขนาดใหญ่ 3 เขื่อน คือ เขื่อนน้ำจิม เขื่อนน้ำทิน 1 และ 2 สามารถสร้างประโยชน์ได้มากมาย ลาวสร้างเขื่อนได้ เพราะไม่มีคุณพ่อเอ็นจีโอเหมือนเรา แต่ไทยเราทำอะไรไม่ได้ และที่ตนพูดก็เพื่อชี้ให้เห็นว่าเราสามารถหลีกเลี่ยงปัญหาเรื่องคาร์บอนได้จากการมีเขื่อน ... (Mthai, 2550)

แต่กระนั้นก็ดี ยังมีฝ่ายที่พยายามหาแนวทางในการตัดต้นไม้ขึ้นมา โดยการใช้นโยบายการสร้างเขื่อนที่ต้องการให้ท้องถิ่น ชุมชนมีไฟฟ้า มีน้ำไว้ใช้ในการเกษตรตลอดปี และมีระบบชลประทานที่ทั่วถึง จึงเป็นที่มาของการรื้อฟื้นแนวคิดโครงการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นขึ้นมา ซึ่งมีฝ่ายที่เห็นด้วยกับแนวคิดนี้ โดยให้การสนับสนุนแต่ไม่มีการแสดงตัวที่ชัดเจนในการสนับสนุน ถึงแม้ว่าจะมีชาวบ้านบางกลุ่มที่ออกมาแสดงความคิดเห็นด้วยกับแนวทางนี้ ต่างจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการสร้างเขื่อนที่มีชาวบ้านในพื้นที่เข้าร่วมประท้วงไม่ให้มีการสร้างเขื่อน โดยการเสนอแนวคิด จุดยืนในการคัดค้านที่ชัดเจนกับฝ่ายรัฐบาล เมื่อมีกระแสข่าวไม่ว่าจะเป็นทางโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือแม้แต่สื่อท้องถิ่นก็ตามชาวบ้านก็จะมาบอกผู้นำและออกมาแสดงความคิดเห็นในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป อย่างเช่น หลวงพ่อวัดคอนชัยให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“... กระแสการสร้างเขื่อนก็มีส่วนทำให้เรารวมตัวกันนะ เพราะว่าชาวบ้านแบบเราๆ เราก็รักชุมชนของเรา เรารักพื้นที่ของเรา ถึงแม้ว่าจะเป็นพื้นที่ของประเทศไทย แต่จุดที่จะมาสร้างเขื่อนเรายอมไม่ได้ เราเสียสละของเราไม่ได้ ... ถ้าจะสร้างแบบพอกินพอกอยู่ได้ไหม ไม่ให้ป่าเดือดร้อนได้ไหม เหมือนกับเขามาสร้างฝายนี้แหละนี่เป็นการแก้ปัญหาเราไม่เดือดร้อนอะไรมา ไม่เดือดร้อนต่อป่า

ต่อสัตว์อะไรมาเราก็ให้ทำอยู่ ... ” (หลวงพ่อดีคอนชัย, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 28 พฤศจิกายน 2552)

นายอุดม ศรีคำภา ประธานคณะกรรมการคัดค้านโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น กล่าวว่า ชาวบ้านออกมารวมตัวกันเพื่อประกาศเจตนารมณ์คัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ที่ไม่นานมานี้มีข่าวคราวว่ามีคนดำริจะให้หยุดเรื่องนี้ขึ้นมาพูดกันอีกครั้ง ชาวบ้านทั้งหมดนี้ต่างก็เป็นห่วงกังวลและไม่สบายใจ เพราะว่าหากมีการสร้างเขื่อนขึ้นมาจริง ๆ ราษฎรหลายพันคนจะต้องทิ้งหมู่บ้าน เสียที่ดินทำกิน ชุมชนล่มสลาย ... พวกเราเคยได้ลงไปดูงานในพื้นที่ที่มีการก่อสร้างเขื่อนไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นในพื้นที่บ้านมะนาวหวาน จ.ลพบุรี บริเวณที่ก่อสร้างเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ เห็นแล้วทุเรศใจเป็นอย่างยิ่งชาวบ้านต้องจับฉลากกันว่า จะได้อยู่ตรงไหน ครอบครัวเดิมที่เคยอยู่ด้วยกันก็แตกสลายไปอีก หรือ ไม่ว่าจะเป็นที่อ่างแม่มอก อ.เถิน จ.ลำปาง ชาวบ้านต้องย้ายจากที่เดิมไปอยู่ที่ใหม่ที่รัฐจัดสรรให้ ซึ่งในพื้นที่นั้นไม่มีที่ดินทำกินให้ชาวบ้าน ชาวบ้านก็ไม่รู้จะทำอะไรก็ต้องกระจัดกระจาย ชุมชนล่มสลาย ประสบการณ์ในหลาย ๆ พื้นที่บอกไว้อย่างชัดเจนอยู่แล้ว เราคัดค้านมา 20 ปี และเราจะทำต่อไปจนกว่ารัฐประกาศยกเลิก เราจะยืนยันสู้ไปตลอด จนกว่ารัฐบาลจะประกาศยกเลิกการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นอย่างเด็ดขาด (โครงการพัฒนาความรู้และยุทธศาสตร์ความตกลง, 2550)

... ถ้าเรื่องไหนมีความสำคัญมาก อย่างมีคนเห็นข่าวการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นทางทีวี มีคนตัดไม้เขาก็จะมาบอกกับผู้นำ มาบอกกับคณะกรรมการว่าให้ทำอย่างนั้นนะ ให้ทำอย่างนั้นนะ เขาก็รวมตัวกันมา เราก็ไม่ได้พูดอะไรมากก็บอกว่า เขามาแล้วนะถ้าเราไม่หาทางหลบหลีกเราไม่หาทางสู้หรือป้องกัน สักสองถึงสามครั้งต่อไปก็จะได้ใจเขาก็ต้องมาอีก ... (หลวงพ่อดีคอนชัย, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 28 พฤศจิกายน 2552)

การสร้างเขื่อนกันแม่น้ำยมเป็นสิ่งที่พวกเขาขอมไม่ได้ เมื่อใดก็ตามที่มีใครออกมาพูดหรือเคลื่อนไหวให้มีการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นหรือแม้แต่การสร้างสิ่งต่าง ๆ กัน แม่น้ำยมชุมชนสะเทิบแห่งนี้ พร้อมทั้งจะออกมาเคลื่อนไหวแสดงความคิดเห็นและแสดงจุดยืนถึงเรื่องนี้อย่างจริงจัง

2. แรงกดดัน ต่อต้านจากภาคประชาสังคม สื่อมวลชน เหตุการณ์โคลนถล่มที่ จังหวัดนครศรีธรรมราชเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2531 ในตำบลกระพูน อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช มีผู้เสียชีวิตกว่า 700 คน ทำให้หลายฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญของผืนป่าและได้มีการออกมาเรียกร้องให้มีการยกเลิกสัมปทานของภาคประชาสังคมมากขึ้น เหตุการณ์สองอย่างนี้ทำให้เป็นที่สนใจของสื่อมวลชนที่ได้นำไปทำข่าวให้ สาธารณะได้รับรู้มากขึ้นจนทำให้รัฐบาลโดยการนำของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ประกาศยกเลิกสัมปทานป่าไม้ทั่วประเทศ จึงทำให้ฝ่ายที่มีอาชีพค้าไม้พยายามปรับเปลี่ยนวิธีการในการหาไม้เพื่อให้อาชีพของเขาดำเนินต่อไปได้โดยเริ่มจากการให้การสนับสนุนกลุ่มนักรบเมืองท้องถิ่น นักรบเมืองระดับชาติเพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้เข้ามาผลักดันโครงการต่าง ๆ เช่น การสร้างถนนตัดผ่านพื้นที่ป่าที่ต้องการ การสร้างเขื่อนใน บริเวณที่ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น

การคัดค้านของภาคประชาสังคม และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ในช่วงที่ทาง รัฐประกาศให้มีการสัมปทานป่าไม้ทั่วประเทศนั้นภาคประชาสังคมทำการคัดค้านได้ไม่ เต็มที่มากนัก เนื่องจากมีอิทธิพลจากหลายฝ่ายเข้ามาคุกคามไม่ว่าจะเป็นการคุกคามจาก เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ใช้กฎหมายกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์เข้าจัดการกับชาวบ้าน หลังจาก เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เมื่อการเมืองเปิดกว้างชาวบ้านก็เริ่มรับรู้ถึงสิทธิที่จะปกป้อง วิธีชีวิตของตน มีการรวมตัวกันก่อตั้งองค์กรของชาวบ้านเป็นองค์กรแรกในชื่อ “สหพันธ์ ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย” และมีการเดินขบวนของชาวบ้านทั้งในกรุงเทพฯ และใน แต่ละพื้นที่ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากนิสิตนักศึกษา ทำให้ปัญหาเขื่อนเริ่มเป็นที่รับรู้ ของสาธารณะมากขึ้น

อย่างไรก็ตามการต่อสู้ของชาวบ้านต้องเผชิญกับความรุนแรงเมื่อมีการสังหาร ผู้นำชาวบ้านและข่มขู่ฝ่ายคัดค้าน โครงการสร้างเขื่อนในหลายพื้นที่ จนในที่สุดเมื่อเกิด เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 การคัดค้านของชาวบ้านก็อ่อนตัวลง เนื่องจากการล้อมปราบ นักศึกษา ประชาชน ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในเช้าวันที่ 6 ตุลาคม 2519 และได้ทำ ให้ความเคลื่อนไหวภาคประชาชนหยุดชะงัก แต่ในปี 2520 ประชาชนในพื้นที่จังหวัด กาญจนบุรีทำการรณรงค์คัดค้านโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต แห่งประเทศไทย การเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวบ้านเมืองกาญจน์ ได้รับการสนับสนุนจาก

นิสิต นักศึกษาเช่นเดิม อีกทั้งในครั้งนี่ยังได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นกลางในเมือง และสื่อมวลชนเพิ่มขึ้นอีกด้วย ซึ่งสุดท้ายแล้วรัฐบาลต้องตัดสินใจยอมรับโครงการนี้ ในปี 2531 ทั้งนี้สื่อมวลชนถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อม กลายเป็นประเด็นสาธารณะนับตั้งแต่กรณีเขื่อนน้ำโจนที่มีการเสนอข่าวทั้งหนังสือพิมพ์ และโทรทัศน์อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนนับเป็นส่วน สำคัญที่ทำให้การต่อสู้คัดค้านเขื่อนน้ำโจนประสบความสำเร็จ

ชุมชนสะเทียบได้รับอานิสงส์จากการคัดค้านของภาคประชาสังคมทั่วประเทศใน ระดับหนึ่ง ที่ทำให้พวกเขาได้มีเวลารวมตัวกันต่อต้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมากขึ้น ซึ่งในช่วงที่เหตุการณ์โคลนถล่มที่ภาคใต้ทำให้การผลักดัน โครงการนี้หยุดชะงัก แต่ ในช่วงนี้ก็ยังมีการศึกษาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการสร้างเขื่อนแห่งนี้ ไม่ว่าจะเป็น ด้านสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ และคนที่อาศัยอยู่รอบๆ จากผลการศึกษาของหน่วยงานต่าง ๆ เห็นว่าเกิดผลกระทบในวงกว้างไม่คุ้มค่าการลงทุน อีกทั้งสภาพของผืนป่ามีความอุดม สมบูรณ์ และมีความหลากหลายทางชีวภาพ

ในระยะนี้ชาวบ้านได้รับข้อมูลจากโครงการนี้มากขึ้น ซึ่งต่างจากในระยะแรกที การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) เข้ามาดำเนินการที่ชาวบ้านไม่รู้ไม่เห็นข้อมูล และไม่รู้แม้กระทั่งว่าทางราชการเข้ามาทำอะไร แต่การเข้ามาของทางราชการในครั้งที่ สองโดยกรมชลประทานนี้ชาวบ้านได้รับข้อมูลมากขึ้นและรู้ว่าจะเข้ามาสร้างเขื่อน อีกทั้งได้รับการกระตุ้นเตือนจากองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งเป็นผู้ให้ความรู้กับชาวบ้านในเรื่อง ของเขื่อน ความเคลื่อนไหวของภาคราชการทำให้ชาวบ้านตื่นตัวในการออกมาคัดค้าน ร่วมกับภาคประชาสังคมและเครือข่ายต่าง ๆ ทั่วประเทศ

3. กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการก่อตั้งกลุ่ม ขึ้นมาดูแลปกป้องผืนป่า ซึ่งมีการสืบทอดอุดมการณ์จากรุ่นสู่รุ่นสำหรับปลูกฝังการ อนุรักษ์ทรัพยากร และมีการปลูกฝังจิตสำนึกของเยาวชนภายในชุมชน โดยมีการก่อตั้ง กลุ่มตะกอนขมขึ้นมาเพื่อให้เยาวชนมีจิตสำนึกต่อทรัพยากร เรียนรู้ระบบของธรรมชาติ ในลักษณะการเข้าค่าย จัดกิจกรรมการเดินป่า ซึ่งกลุ่มผู้นำจะคอยเป็นที่ปรึกษาและมี เยาวชนเป็นคนปฏิบัติ ในชุมชนสะเทียบจะมีกลุ่มผู้นำอยู่ 2 ลักษณะ คือ ผู้นำที่เป็น ทางการ กล่าวคือ ผู้นำที่ได้รับการรับรองจากทางราชการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

และผู้นำตามธรรมชาติ เป็นกลุ่มที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน ได้แก่ พ่ออู๋ แม่อู๋ หรือคนเฒ่า คนแก่ ที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับลูกหลาน

ผู้นำทั้งสองลักษณะ มีบทบาทแตกต่างกันแต่มีเป้าหมายที่เหมือนกันคือการทำงานที่วางอยู่บนพื้นฐานของการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนร่วมกัน การมีกลุ่มผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งเป็นการดำเนินงานที่ง่ายในระดับหนึ่ง แต่ก็มี ความขัดแย้งเกิดขึ้น ในระยะแรกของการก่อตั้งกลุ่ม แต่ก็ไม่รุนแรงเนื่องจากชาวบ้านโดยส่วนมากแล้วจะเป็นเครือญาติเดียวกัน อีกทั้งมีเพียงไม่กี่ตระกูลเท่านั้นจึงทำให้ง่ายต่อการพูดคุย และบางทีก็เกิดความเกรงใจต่อผู้นำ จะเห็นได้จากคำพูดของหลวงพ่อดีคอนชัยว่า

คิด ๆ คุมนั่นก็อยู่ที่ผู้นำเหมือนกันนะ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านถ้าพวกนี้อ่อนก็คงจะรับไม่ได้เหมือนกัน ชาวบ้านเห็นแล้วว่าผู้นำเขาออกมาระดือหรือร้อน ชาวบ้านก็อยู่ไม่ได้ ก็ต้องออกมารวมตัวกันให้มาก ๆ (หลวงพ่อดีคอนชัย, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 28 พฤศจิกายน 2551)

กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ คือ กลุ่มผู้ที่ได้รับการรับรองจากราชการให้มีอำนาจในการปกครองชุมชน ซึ่งมีที่มาจาก การเลือกของคนภายในชุมชนหรือเป็นที่เข้าใจกันว่า “การเลือกตั้ง” มีหน้าที่หลักคือการปกครองดูแลลูกบ้านให้มีความสงบเรียบร้อย เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น แต่ในตำบลสะเคียบแห่งนี้ผู้นำกลุ่มนี้มีหน้าที่มากกว่าที่ทางราชการบัญญัติไว้กล่าวคือ ต้องเป็นผู้นำในการต่อสู้เพื่อความคงอยู่ของชุมชน การต่อสู้นี้กลับเป็นการต่อสู้กับรัฐซึ่งเป็นเหมือนเจ้านาย และดูเหมือนว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ของชุมชนสะเคียบจะมีอำนาจมากแต่ในความเป็นจริงไม่เป็นอย่างที่หลายคนคิด เพราะการคิด การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ต้องมาจากความเห็นชอบในที่ประชุมของชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นเพียงผู้ส่งสารของชาวบ้าน เพื่อไปเผยแพร่ให้สาธารณะได้รับรู้เท่านั้น

กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ คือ ผู้อาวุโส บุคคลที่ได้รับการยอมรับภายในชุมชน เช่น พ่ออู๋ แม่อู๋ และผู้นำเยาวชน ผู้นำกลุ่มนี้มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันตามภาวะที่มีการปรับตัวและความเปลี่ยนแปลงของชุมชน พ่ออู๋ แม่อู๋ หรือที่เรียกกันว่า คนเฒ่า คนแก่ บุคคลกลุ่มนี้เปรียบเหมือนเสาหลักของชุมชน เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นที่ปรึกษา และเป็นผู้นำในการประกอบพิธี ประเพณี รวมทั้งเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญาของ

ชุมชนให้กับลูกหลาน ได้สืบทอด ที่เห็นเด่นชัดที่สุด คือ การหมักสุราพื้นบ้านที่มี ส่วนผสมของสมุนไพร ซึ่งปัจจุบัน ได้กลายมาเป็นอาชีพหลักของชุมชน

ผู้นำเยาวชน คือ กลุ่มนี้ถือเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่น่าแนวคิดเข้าไปผสมผสานกับ ความคิดของพ่ออู๋ แม่อู๋ เป็นกลุ่มที่การสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนของชุมชนในการรักษา คูแลทร์พยากร โดยมีกลุ่มตะกอนยมเป็นรากฐานในการสร้างผู้นำ มีหน้าที่ทำกิจกรรม เกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อให้เห็นคุณค่าของทรัพยากร และถ่ายทอดความรู้ไปยังรุ่นน้อง ปัจจุบันผู้นำเยาวชน ได้กลายมาเป็นแกนหลักในการพัฒนาชุมชน ซึ่งกลุ่มเยาวชนเมื่อ หมดวาระในการดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มตะกอนยม ก็จะไปทำงานตามมูลนิธิต่าง ๆ และคอยส่งข่าวให้กับคนในชุมชนรับรู้ถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการดูแลทรัพยากร

4. การเข้ามาขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ในปี 2531 มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่า และพันธุ์พืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ ที่มีการติดตามข่าวสารเรื่องการ สร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นอย่างต่อเนื่องก็ได้มีการลงพื้นที่ และได้เข้าไปกระตุ้นเตือนให้ ชาวตำบลสะเอียบเลิกตัดไม้ หันมาอนุรักษ์ โดยเริ่มจากกลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งในสมัยนั้นมี กำนันชุม สะเอียบคง และกลุ่มผู้นำคนอื่น ๆ ให้เห็นด้วยกับแนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากร แต่ก็เป็นเรื่องยากที่จะทำให้ชุมชนแห่งนี้หันมาอนุรักษ์ เนื่องจากอาชีพดั้งเดิมของพวกเขาคือ การทำไม้ หากหยุดไปก็ไม่รู้จะไปประกอบอาชีพอะไร จึงทำให้เกิดการต่อต้าน แต่ก็เชื่อว่า จะมีฝ่ายที่คัดค้านอย่างเดียว ยังมีคนที่เห็นด้วยกับกลุ่มผู้นำอยู่บ้างแต่ก็ไม่มากนัก ผลที่ ตามมา คือ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านด้วยตนเอง และชาวบ้านกับนายทุน กว่าที่จะ ทำให้ชาวบ้านด้วยตนเองเห็นด้วยกับแนวคิดอนุรักษ์นี้ทั้งหมดต้องใช้เวลาถึง 6 ปี ชาวบ้านทุกคนจึงเลิกอาชีพทำไม้โดยเด็ดขาดและได้มีการมอบเครื่องมือในการทำไม้ ให้กับหน่วยงานของรัฐทั้งหมด

มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าฯ ได้ร่วมมือกับกลุ่มผู้นำในการส่งเสริมและให้ความรู้ใน เรื่องของการประกอบอาชีพเพื่อทดแทนอาชีพเดิมของชาวบ้าน อาทิ การปลูกมะขาม หวาน ปลูกผัก บางครอบครัวก็ได้หันกลับมาทำเกษตรกรรม และบางครอบครัวก็หันมา พัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน คือ การหมักสุราพื้นบ้านที่มีส่วนผสม สมุนไพรที่หาได้จากผืนป่าแม่ยม ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษหลายชั่วอายุคน และต่อมาอาชีพนี้ก็ได้กลายเป็นอาชีพหลักที่สร้างรายได้ให้กับชาวสะเอียบ เนื่องจากมี

การสร้างโรงงานหมักสุราขึ้น นอกจากการหมักสุราที่บ้านแล้วยังมีอาชีพต่อเนื่องจากการเกิดขึ้นของโรงงาน เช่น เก็บขวด การล้างขวด การติดฉลาก เลี้ยงหมู เป็นต้น บางคนก็ทำงานอยู่ในโรงงานซึ่งจะมีรายได้เป็นรายเดือน บางคนก็รับเป็นรายวัน จึงทำให้ชาวบ้านมีความมั่นคงในหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านความอบอุ่นของครอบครัว ความเข้มแข็งของชุมชน และเป็นผลดีต่อการรวมกลุ่มของชาวบ้าน

การเข้ามาของมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพันธุ์พืชฯ จะทำงานในลักษณะการให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาให้กับชาวบ้าน การส่งข้อมูล ข่าวสารความเคลื่อนไหวของส่วนกลางในเรื่องของการสร้างเขื่อน การออกกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติให้ชาวบ้านได้รับรู้ โดยให้ชาวบ้านคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติ และเรียนรู้กันเอง มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพันธุ์พืชฯ ใช้เวลาเป็นผู้แนะนำเพียง 4 ปี ชาวบ้านก็สามารถก่อตั้งกลุ่มราษฎรรักษ่าป่าขึ้นมาดูแลจัดการทรัพยากรโดยรอบชุมชนได้ และหลังจากนั้นเพียง 2 ปี ชาวบ้านก็สามารถเลิกประกอบอาชีพการทำไม้ได้ทั้งหมดใน 4 หมู่บ้าน

จากที่ชาวบ้านก่อตั้งกลุ่มกันได้แล้วมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพันธุ์พืชฯ ก็ทยอยออกมาและทำหน้าที่เป็นเพียงพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาให้กับชาวบ้าน ปัจจุบันแม้ว่ามูลนิธิจะถูกยกเลิกไปแล้วแต่ก็ยังมีผู้ทำหน้าที่ให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาให้ชาวบ้านอยู่เช่นเดิมนอกจากนี้การทำงานของชาวบ้านยังได้มีการสร้างเครือข่ายกับองค์กรภายนอกอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการส่งชาวบ้านไปร่วมอบรม เรียนรู้ร่วมกับองค์กรเครือข่าย

5. ความไม่ยุติธรรม ในสมัยนั้นการทำไม้ในเขตตำบลสะเอียบเฟื่องฟูมาก จะเห็นได้จากข้าราชการ ต้องการที่จะเข้าไปรับราชการที่นั่น ไม่ว่าจะป็นตำรวจ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานอื่น เพราะผลประโยชน์เกี่ยวกับการทำไม้สูงมาก ถึงขนาดที่มีการยอมจ่ายเงินเป็นจำนวนมากเพื่อให้ได้เข้าไปรับตำแหน่งที่นั่น มีบางคนที่ยอมไม่เอาเงินเดือนก็มี แรงบีบจากผู้ใช้อำนาจรัฐทำให้เกิดความรู้สึกว่าพวกเขาไม่ได้รับความยุติธรรมจากการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่บางคน ชาวบ้านคนหนึ่งพูดว่า “จับตัวเล็ก ไม่จับนายทุน” นี่เป็นการสะท้อนความรู้สึกของชาวบ้านที่ได้รับการปฏิบัติที่ไม่ยุติธรรมจากรัฐ

ในช่วงที่มีการยกเลิกสัมปทานป่าไม้ในระยะแรก ระหว่างปี พ.ศ. 2531-2534 ชาวบ้านก็ไม่ได้สนใจที่จะดูแลป่ามากนัก จึงทำให้มีการลักลอบตัดไม้จากทั้งฝ่ายของชาวบ้าน นายทุน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยในช่วงนี้ป่าไม้ได้ถูกทำลายเป็นจำนวนมาก

จนเกิดผลกระทบต่อชาวบ้านโดยตรงทั้งในเรื่องของ อาหารจากป่าหาได้ยากขึ้น แต่ชาวบ้านก็ยังไม่ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นนี้มากนัก จนกระทั่งมีเหตุการณ์หนึ่งที่ชาวบ้านต้องถูกคิดขึ้นมาว่าถึงเวลาแล้วที่พวกเขาต้องหวนกลับมาดูแลผืนป่าแห่งนี้

ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งออกไปตัดไม้ เพื่อนำมาสร้างบ้าน เมื่อখনออกมาก็มีนายตำรวจใหญ่คนหนึ่งเข้ามาจับกุมชาวบ้านที่ตัดไม้มาปลูกบ้าน ทั้ง ๆ ที่มีการขออนุญาตจากป่าแห่งนี้วันละหลายคันรถแต่ไม่มีการจับแต่อย่างใด จึงสร้างความไม่พอใจให้กับชาวบ้านเป็นอย่างมาก และทำให้พวกเขาคิดว่าความยุติธรรมไม่มีในพื้นที่แห่งนี้ และการใช้อำนาจรัฐได้ใช้ไปในด้านที่เป็นผลร้ายกับชุมชนและชาวบ้าน จึงจำเป็นและถึงเวลาแล้วที่พวกเขาต้องร่วมกันทำเพื่อให้ผืนป่าแห่งนี้คงอยู่กับชุมชนสืบไปให้ได้ยาวนานที่สุดเท่าที่พวกเขาจะทำได้ ซึ่งก็มีการนำเรื่องนี้พูดคุยกันในที่ประชุมของชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากร ผู้ใหญ่เสียง ขวัญยืน เล่าให้ฟังว่า

เมื่อ 20 ปีก่อน ตอนนั้นมีนายตำรวจใหญ่คนหนึ่งเข้ามาจับกุมชาวบ้านที่ตัดไม้มาปลูกบ้านจำนวน 25 หลัง ในขณะที่มีกลุ่มคนที่ขนไม้ออกไปเป็นคันรถแต่ไม่มีใครจับ เหตุการณ์วันนั้นทำให้ชาวบ้านรู้ว่ากฎหมายไม่ได้เท่าเทียมและเอื้อให้นายทุนรุกล้ำเข้ามาครอบงำผลประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่นทำให้ชาวบ้านตัดสินใจวางเฉย วางขวาน ช้างนับร้อยเชือกที่ใช้ชักลากไม้ก็ถูกขายออกไปเพื่อหยุดอาชีพทำไม้อย่างเด็ดขาด (เสียง ขวัญยืน, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2552)

คำพูดเหล่านี้เป็นการสะท้อนความรู้สึกของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผืนป่าแห่งนี้ มาครั้งชีวิต ว่าการเสื่อมโทรมของผืนป่า การตัดไม้ ไม่ได้เกิดจากการกระทำของชาวบ้านทั้งหมดเสียทีเดียว จะเห็นได้จากการแบ่งพื้นที่การทำมาหากินของชุมชนออกเป็นโซนเพื่อแสดงให้เห็นว่าพวกเขามีความพยายามที่จะดูแลรักษาผืนป่าแห่งนี้ไว้เช่นกัน

การมองความไม่ยุติธรรมของชาวบ้านคงเกิดจากความคิดที่ว่าชาวบ้านซึ่งเป็นคนในพื้นที่ไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ของทรัพยากรที่อยู่ภายใน และรอบ ๆ ชุมชนได้ แต่คนนอกพื้นที่กลับเข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ชาวบ้านคิดว่า พวกเขาก็มีสิทธิในการใช้ทรัพยากรเหล่านี้เช่นกัน แล้วทำไมถึงนำทรัพยากรเหล่านี้ออกมาใช้ไม่ได้

ชาวบ้านจึงมองว่าพวกเขาไม่ได้รับความเป็นธรรมจากผู้ใช้อำนาจรัฐ ทำให้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ชาวบ้านนำมาเป็นเครื่องกระตุ้นในการก่อตั้งกลุ่มราษฎรรักษา

6. การพัฒนาชุมชนของรัฐ โครงการแก่งเสือเต้นหากมองในด้านการสร้างแล้วเกิดประโยชน์ก็มีเช่นกัน สร้างแล้วเกิดผลกระทบก็มีเช่นกัน ฉะนั้นการสร้างโครงการขนาดใหญ่เช่นนี้คงต้องศึกษาวิเคราะห์ถึงผลดี ผลเสียที่จะเกิดขึ้นว่าคุ้มค่ากับการที่จะทำลายทรัพยากรมากขนาดนี้หรือไม่ หรือทำลายทรัพยากรมากอย่างนี้แล้วสร้างประโยชน์ให้กับคนส่วนใหญ่จริงหรือไม่ จึงควรที่จะต้องมีการศึกษาให้ชัดเจนตรงไปตรงมาถึงผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หากมีการสร้างแล้วเป็นผลดีกับคนส่วนใหญ่แล้วจะอย่างไรกับคนส่วนน้อยที่ได้รับผลกระทบ จะอย่างไรกับการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติมากมายขนาดนี้ ฉะนั้นคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการควรมีการกำหนดแนวทางที่ชัดเจนเพื่อความกระจ่างสำหรับฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับฝ่ายที่ไม่มีความคิดเห็น

โครงการแก่งเสือเต้นซึ่งอยู่ใกล้กับแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำยมที่ถูกมองว่าเป็นต้นเหตุที่ทำให้น้ำท่วมในบริเวณภาคเหนือตอนล่าง หากมีการสร้างเขื่อนแห่งนี้แล้วจะสามารถแก้ปัญหาน้ำท่วมได้ อีกทั้งสามารถทำให้ประชาชนมีน้ำเพียงพอต่อการทำเกษตรกรรมในฤดูแล้งหรือที่เรียกว่ามีการชลประทานที่เป็นระบบ รัฐบาลจึงตัดสินใจดำเนินโครงการสร้างเขื่อนแห่งนี้ขึ้นมา แม้ว่าจะมีกระแสการคัดค้านจากประชาชนในพื้นที่และกลุ่มต่าง ๆ ก็ตาม แต่รัฐกลับมองว่าเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นกับคนส่วนน้อยเท่านั้น มีประชาชนกลุ่มใหญ่ได้รับประโยชน์จากการสร้างเขื่อนแห่งนี้

การพัฒนาชุมชนของรัฐในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา เป็นการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดของรัฐ ซึ่งชุมชนส่วนน้อยหรือประชาชนที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้แทนชาวบ้านที่รู้เรื่องของชาวบ้านเพียงผิวเผินเท่านั้นที่ได้รับการเรียกเข้าไปให้ความเห็นถึงแผนเหล่านี้ ฉะนั้นชุมชนโดยส่วนมากเป็นเพียงผู้รับแผนไปปฏิบัติ โดยการพัฒนาเหล่านี้ไม่ได้มองถึงรากฐานความเป็นชุมชนของแต่ละชุมชนหรือวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน จึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา อย่างเช่น กรณีของชุมชนตำบลสะเอียบ แห่งนี้ที่ต้องยอมรับกับแนวทางการพัฒนาของรัฐที่หยิบยื่นให้จากความคิดที่รัฐคิดว่าเหมาะสมกับชุมชน ซึ่งจะเห็นได้จากไร่ข้าวโพดที่เรียงรายอยู่สองข้างถนนในตำบล

ละเอียดที่ได้รับการสนับสนุน การให้ความรู้ การเข้าไปกระตุ้นให้มีการปลูกทั้งในรูปแบบของการโฆษณาที่บอกว่าได้ราคาพืชผลที่สูง แต่เมื่อถึงฤดูกาลเก็บผลผลิตราคาสินค้าเหล่านี้กลับต่ำกว่าต้นทุนที่ชาวสวน ชาวไร่ลงทุนไป

แนวทางการพัฒนานี้นำไปสู่การหาพื้นที่สำหรับทำไร่ข้าวโพดโดยการแผ้วถางป่าโค่นต้นไม้ เพื่อนำพื้นที่มาปลูกข้าวโพด เพราะชาวบ้านคิดว่าทำตามแนวทางการพัฒนาของรัฐแล้วจะทำให้ความเป็นอยู่ดี มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น แต่เมื่อทำไปแล้วกลับไม่เป็นเช่นนั้น บางครอบครัวกลับมีหนี้สินเพิ่มขึ้น เมื่อมีรายได้จากการทำไร่น้อยชาวบ้านบางส่วนจำเป็นต้องเข้ามาทำงานตามเมืองใหญ่ในช่วงที่ว่างเว้นจากการทำสวน ทำไร่ เพื่อต้องการนำเงินไปชำระหนี้สิน และสำหรับเลี้ยงครอบครัว จึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาเด็กที่ขาดความอบอุ่น ปัญหายาเสพติด ฯลฯ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา

เมื่อรัฐนำแนวคิดเรื่องการสร้างเขื่อนเข้ามาในชุมชน ชาวบ้านรับรู้ข้อมูลข่าวสาร รู้ว่าเขื่อนให้อะไร สร้างแล้วเกิดผลดี ผลเสียอย่างไร มีความจำเป็นมากขนาดไหนที่ต้องสร้างเขื่อน คำถามเหล่านี้เกิดขึ้นกับชาวบ้าน จนทำให้พวกเขาไม่แน่ใจถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้น ประกอบกับประสบการณ์ที่ผ่านมาของการพัฒนาที่รัฐนำมาสู่ชุมชน จึงทำให้อดที่จะวิตกไม่ได้ว่าสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นนี้จะสร้างผลดีหรือผลเสียต่อชุมชน ซึ่งเป็นคำถามที่ยังไม่ได้รับคำตอบที่ชัดเจนจนถึงปัจจุบัน

7. ความรัก ความสามัคคี และความเป็นเครือญาติเดียวกัน ชุมชนละเอียดก็คงไม่ต่างจากชุมชนทั่วไปของไทย ที่มีความรักต่อชุมชนของตน รักคนที่เป็นคนชุมชนเดียวกัน สิ่งนี้ทำให้ชุมชนสามารถรวมตัวก่อตั้งกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง มีความสามัคคี สามารถจัดการกับปัญหาที่เข้ามารุมเร้าได้ หากดูประวัติศาสตร์ของชุมชนแล้วจะเห็นว่าต้นตระกูลของชุมชนแห่งนี้มีที่มาจากที่เดียวกัน

ชาวบ้านตำบลละเอียดมาจากต้นตระกูลเดียวกัน จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้มีความสามัคคี และมีความเข้มแข็งในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ชาวบ้านมีความผูกพันเป็นญาติพี่น้องกัน จะมีการไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนตามไถ่สารทุกข์สุขดิบซึ่งกันและกัน ในการไปมาหาสู่กันจะมีการนำของกินของใช้ไปฝาก เจ้าของบ้านก็จะเตรียมของฝากไว้เช่นกัน

ความรักของคนในชุมชนจะมีการไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ไม่เพียงมาเยี่ยมเยือนกันเท่านั้น บางครั้งก็จะให้ลูกหลานไปรับมาทานข้าวที่บ้านของตน เช่น ในช่วงที่ได้อาหารจากป่ามาเป็นจำนวนมาก การต้อนรับก็จะเป็นการนั่งทานข้าวด้วยกันแต่ที่พิเศษคือ จะมีการรินเหล้า (สุราพื้นบ้าน) ให้ทุกคนดื่มระหว่างที่นั่งทานข้าวไปด้วย เมื่อทานข้าวเสร็จการดื่มสุราก็หยุดตามไปด้วย

เมื่อมีงานที่เป็นของส่วนร่วมหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นเรื่องที่คนในชุมชนละเอียดให้ความสำคัญมาก จะเห็นได้จากการช่วยเหลือกันในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น การรณรงค์ให้หยุดสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น การรณรงค์อนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อม การเข้าค่ายของเยาวชน สืบสานภูมิปัญญา รักษาสันติภาพและกิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้น เช่น การก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ จะมีการผลัดเปลี่ยนเวรกัน กิจกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่รื้อเรียงให้ชุมชนมีความสามัคคีและสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพัฒนาชุมชนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการสร้างความรัก ความสามัคคี ให้เกิดขึ้นภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี และเป็นการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้ใหญ่สู่เยาวชนให้เกิดการเรียนรู้ของเด็กในการพัฒนาชุมชน รวมถึงการจัดงานประเพณี จะได้รับความร่วมมือของชาวบ้านเป็นจำนวนมากในการจัดงานและการเข้าร่วม

ชุมชนละเอียดได้รับการกล่าวขานกันว่าเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งซึ่งปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนให้ชุมชนแห่งนี้เข้มแข็งคงมองข้ามความเป็นเครือญาติเดียวกันไปไม่ได้ เนื่องจากชุมชนละเอียดมีต้นตระกูลมาจากที่เดียวกัน ทำให้ชุมชนแห่งนี้สามารถรวมตัวกันได้เป็นอย่างดีแน่นอนในการต่อสู้กับกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้ามารุกรานชุมชน รวมถึงการพูดคุยทำข้อตกลงในการออกกฎระเบียบที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ก็จะได้รับการยอมรับ หากมีความขัดแย้งเกิดขึ้นก็จะเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น แต่พวกเขาที่ไม่ได้ละทิ้งคนกลุ่มนี้ จะมีการดำเนินการ โดยวิธีการเข้าไปพูดคุยของกลุ่มผู้นำและผู้ที่มีความสนิทสนม

8. ไม่ได้รับสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ประการสุดท้ายเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของคนรวมถึงคนในชุมชนละเอียดอย่างมาก คือ สิทธิ์ในที่ดินทำกิน เนื่องจากในเขตพื้นที่ตำบลละเอียดถูกประกาศให้เป็นเขตอุทยานแห่งชาติ ทำให้การครอบครองที่ดินทำกินเป็นไปได้ยาก เพราะติดในข้อกฎหมาย จึงทำให้การดำรงอยู่ของชุมชนมีความไม่

มั่นคง และไม่รู้ว่าจะเมื่อไหร่จะได้ย้ายออกจากพื้นที่ เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ยมและเป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบหากมีการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

ปัจจุบันชุมชนสะเอียบตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตรงนี้นับร้อย ๆ ปี และที่สำคัญไปกว่านั้นการตั้งถิ่นฐานตรงนี้ก็ได้รับการรับรองจากทางราชการ ก่อนที่จะมีการประกาศให้เป็นเขตอุทยานแห่งชาติ จึงทำให้เกิดการทับซ้อนของพื้นที่ จนนำไปสู่ปัญหาของการไม่ได้รับสิทธิในการออกโฉนดที่ดินทำกิน

พื้นที่ทั้ง 4 หมู่บ้าน คือ บ้านดอนชัย บ้านดอนชัยสักทอง บ้านแม่เต็น และบ้านดอนแก้ว มีผู้ที่ได้รับโฉนดที่ดินที่ทางราชการออกให้เพียง 3 รายเท่านั้น การไม่ได้รับสิทธิที่ดินทำกินเป็นสิ่งที่ชาวบ้านยอมรับฟังเหตุผลที่ทางรัฐได้ประกาศมาก่อนหน้านั้นว่าเป็นพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ และไม่มี ความชัดเจนว่าเมื่อไหร่พวกเขาถึงจะได้เอกสารสิทธิ ชาวสะเอียบก็ไม่เคยลุกขึ้นมาต่อสู้เรียกร้อง แต่เมื่อพวกเขาทราบว่าพื้นที่ที่พวกเขาอยู่อาศัย และยังไม่ได้รับเอกสารสิทธิ กลับเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน จึงทำให้พวกเขา รู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐ จึงเป็นอีกเหตุผลที่ทำให้พวกเขาต้องออกมารวมกลุ่มเรียกร้องความเป็นธรรม ถึงสิ่งที่เป็นความจำเป็นในการดำรงอยู่ของวิถีชีวิต สังคม จารีตประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชน

จนทำให้ชาวบ้านต้องคิดหาวิธีในการต่อสู้กับสิ่งที่จะมาพรากความเป็นชุมชนของพวกเขาไป และทำให้คนในชุมชนได้รับสิทธิในที่ดินทำกิน โดยเริ่มจากการมานั่งพูดคุยกันว่า “จะสู้ต่อ หรือ จะหยุด” (ชุม สะเอียบคง, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2552) นี่เป็นประโยคแรกที่ได้พูดขึ้นในที่ประชุมและได้ข้อสรุปว่าให้สู้ต่อ ก็เกิดคำถามตามมาว่าจะสู้อย่างไร ทำยที่สุดแล้วก็มีการตั้งกลุ่มกันขึ้นมาเพื่อให้การต่อสู้มีระบบ และมีแนวทางที่ชัดเจน

ปัจจุบันชาวบ้านได้คุยถึงแนวทาง การออกสำรวจการครอบครองที่ดินทำกินของชาวบ้านด้วยตนเองว่ามีครอบครัวยุคนครอครอบพื้นที่จำนวนเท่าไร เพื่อให้ทราบข้อมูลการใช้พื้นที่และป้องกันไม่ให้มีการรุกล้ำที่ดินไปมากกว่าเดิม อีกทั้งพวกเขามองว่าเป็นแนวทางในการต่อสู้กับกลุ่มต่าง ๆ ที่ออกมาพูดอยู่เสมอว่าชาวบ้านเป็นต้นเหตุที่ทำให้ป่าเสื่อมโทรม การสำรวจที่ดินทำกินชาวบ้านได้พูดคุยกันมาตั้งแต่ปี 2541 ซึ่งกำนันชุมสะเอียบคง ให้สัมภาษณ์ถึงการออกโฉนดของชุมชนเองว่า

“... เรามีกฎ นโยบายขึ้นมาคุยกันตั้งแต่ปี 41 เอาผู้ว่าราชการฯ มาเป็นประธาน หาวิธีแบบไหนถึงจะหยุด ผู้ว่าบอกว่าให้กันเขตพื้นที่ทำกินของราษฎร ออกโฉนดอะไรให้เขาหรือไม่ออกก็ได้ แต่กันเขตห้ามบุกรุก ไม่มีใครกล้าทำ หลังจากนั้นกรมป่าไม้มาอีก เอนายอำเภอมาอีกมันก็ไม่ขยับ ปี 50 กันเขตบุกรุกห้ามวางเสร็จแล้ว 7 หมู่บ้าน ออกโฉนดไปแล้ว 1 หมู่บ้าน ระหว่างสำรวจ 3 หมู่บ้าน กำลังทำอยู่ แนวคิดที่เราจะช่วยเหลือชุมชน ออกโฉนดรวมทั้งหมดมีที่แปลง ก็ไร่ ก็คน รวมทั้งหมดเท่าไร เสนอให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาเพิกถอนป่าอุทยานออก”

(ชม สะเอียดคง, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2552)

ประเด็นที่ได้กล่าวถึงนี้เป็นแรงผลักดันให้พวกเขาต้องลุกขึ้นมาสู้ในรูปแบบของการรวมกลุ่มเพื่อการต่อสู้ การคัดค้านที่มีระบบ แบบแผน และที่สำคัญเป็นแรงผลักดันที่ก่อให้เกิดกลุ่ม “ราษฎรรักษ่าป่า” ขึ้นในตำบลสะเอียดที่มีอยู่ทั้งหมด 4 หมู่บ้านจากทั้งหมด 10 หมู่บ้าน คือ บ้านแม่เต็น บ้านดอนแก้ว บ้านดอนชัยและบ้านดอนชัยสักทอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องทรัพยากรของชุมชน และปกป้องป่าสักทองที่มีประมาณ 2 หมื่นกว่าไร่ ไร่ให้ลูกหลานได้ใช้ประโยชน์ รวมถึงการรักษาความเป็นชุมชนของพวกเขา

9. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน อย่างที่ได้กล่าวมาแล้วว่าชุมชนสะเอียดเป็นชุมชนที่มีเครือญาติที่เข้มแข็งความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจึงมีความแนบแน่นเมื่อท่านเดินทางเข้าหมู่บ้าน จะเห็นป้ายปักอยู่กลางหมู่บ้านว่า “ชุมชนเข้มแข็ง เกื้อกูล เป็นธรรม ยั่งยืน” ความสัมพันธ์ของชุมชนจึงเป็นการช่วยเหลือกันซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 4 ประการ ดังนี้

9.1 ความสัมพันธ์เชิงพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้จะเป็นรูปแบบของการแบ่งปัน การดำรงชีวิตของชุมชน ที่พึ่งพาอาศัยกันในการประกอบอาชีพ ซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะนี้จะมองเห็นได้โดยทั่วไปของชุมชน หากจะมองว่าเป็นความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานของชุมชนที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำก็ได้ ภาพที่เห็นอยู่ในชุมชนสะเอียดปัจจุบัน คือ การแลกเปลี่ยนอาหาร เช่น บางครอบครัวได้อาหารที่หากินยากมาพวกเขาก็จะเรียกเพื่อนบ้านมากินด้วย หรือเรื่องของการสร้างบ้านเมื่อประมาณเดือนกันยายน จะเป็นช่วงของการสร้างบ้านเพื่อรอรับหน้าฝน ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ไปพบชาวบ้านกำลังรื้อบ้านเพื่อจะสร้างใหม่ จึงสอบถามชาวบ้านคนหนึ่งว่าปกติแล้วรื้อบ้านอย่างไร

ได้รับค่าจ้างวันละเท่าไรครับ เขาตอบว่า “อ้อ ไม่ได้หรอกเวลาที่สร้างบ้านหรือรื้อบ้านนะ จะมาช่วยกันเฉย ๆ แล้วแต่ใครว่าง” ซึ่งนี่เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นกับชุมชนมาเป็นเวลานานแล้วพวกเขาจึงสืบทอดกันมาโดยไม่คิดค่าจ้าง

9.2 ความสัมพันธ์ด้านความร่วมมือ การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนด้านความร่วมมือในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เช่น การสืบทอดจารีตประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรมการคัดค้าน โครงการเชื่อมแก่งเสื่อเต็น และการรณรงค์รักษาทรัพยากร ตัวอย่างเช่น กิจกรรมการคัดค้านโครงการแก่งเสื่อเต็น จะเห็นได้จากการที่รัฐบาลออกมาให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับโครงการนี้พวกเขาจะออกมาเคลื่อนไหวทันทีหากมีกระแสแรงขึ้นพวกเขาก็จะมาแสดงพลังให้รัฐบาลเห็นว่าชุมชนละเอียดมีความเข้มแข็ง โดยการจัดกิจกรรมรณรงค์ การออกแถลงการณ์ของชุมชนให้ได้รับรู้รับทราบ อย่างกรณีของการออกมาคัดค้านการให้สัมภาษณ์ของรัฐมนตรีท่านหนึ่งเกี่ยวกับการรื้อโครงการแก่งเสื่อเต็นขึ้นมาชาวบ้านก็ได้รวมตัวกันอย่างรวดเร็ว ดังภาพ

ภาพ 14 ชาวบ้านฟังแถลงการณ์และแนวทางการคัดค้านการสร้างเชื่อมแก่งเสื่อเต็น

ภาพ 15 ชาวบ้านทั้ง 4 หมู่บ้านแสดงจุดยืนในการรักษาปกป้องทรัพยากรและชุมชน

ภาพ 16 ความร่วมแรงร่วมใจของชุมชนโดยการนำอาหารมารวมกัน เพื่อเข้าร่วมคัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นที่กรุงเทพฯ

9.3 ความสัมพันธ์ด้านการร่วมกลุ่ม การรวมกลุ่มของชาวสะเอียบจะมีรูปแบบการรวมกลุ่มที่ชัดเจน โดยมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาจัดการกับปัญหาโดยมีการดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการที่ เช่น กลุ่มคณะกรรมการคัดค้านโครงการแก่งเสือเต้น กลุ่มราษฎรรักษ้ำป่า กลุ่มตะกอนยม เป็นต้น โดยใช้การประชุมและลงมติของที่ประชุมร่วมกันว่าจะมีแนวทางในการดำเนินการในลักษณะใด การทำงานจะเป็นไปตามที่ว่า เมื่อมีเหตุการณ์ที่ชุมชนต้องการความช่วยเหลือก็จะมาร่วมกลุ่มกัน แต่เมื่อไม่มีเรื่องหรือเหตุการณ์อะไรคนในชุมชนก็จะทำงานของตนเองไปตามปกติ ซึ่งชุมชนแห่งนี้มีลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งคือ การรวมกลุ่มทำได้ง่ายโดยเฉพาะเรื่องสาธารณะประโยชน์ของชุมชนเพียงแค่ประกาศชาวบ้านก็จะมารวมตัวกัน และให้ความร่วมมือกันอย่างเต็มที่ เช่น กิจกรรมการเข้าค่ายที่ชุมชนจัดขึ้น กิจกรรมการดูแลป่า กิจกรรมการรณรงค์ เป็นต้น

ปัญหาอุปสรรคช่วงก่อตั้งกลุ่มราษฎรรักษ้ำป่า

เมื่อร่างกฎระเบียบผ่านความเห็นชอบตามที่ได้ปรึกษาหารือกันในกลุ่มผู้นำคณะกรรมการ และชาวบ้านบางส่วนแล้ว จึงทำการกระจายข่าวออกไปตามหมู่บ้านในตำบลสะเอียบ เพื่อขอความคิดเห็นหลังจากนั้นก็ประชุมกันอีกรอบ ซึ่งการประชุมครั้งต่อมามีผู้เข้าร่วมประชุมเป็นจำนวนมาก สถานที่ประชุมก็เป็นที่วัดบ้านดอนชัยเช่นเดิม จากการประชุมครั้งนี้ก็ได้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างชาวบ้านด้วยกันเองของกลุ่มที่ต้องการทำไม้ต่อกับกลุ่มชาวบ้านที่ต้องการอนุรักษ์ทรัพยากร

ผลจากการประชุมของชาวบ้านทุกหมู่บ้านครั้งนี้ก็ได้มีผู้สมัครเป็นสมาชิกกลุ่มรวมทั้งหมด 116 คน จากทั้ง 3 หมู่บ้านในขณะนั้น (สมัยก่อนบ้านดอนชัยสักทองเป็นส่วนหนึ่งของบ้านดอนชัยและทางราชการได้แยกออกมาเป็นบ้านดอนชัยสักทองเมื่อปี พ.ศ. 2546 ปัจจุบันกลุ่มราษฎรรักษ้ำป่าร่วมกันดูแลปกป้องป่ามีทั้งหมด 4 หมู่บ้าน คือ บ้านดอนชัย บ้านดอนชัยสักทอง บ้านดอนแก้ว และบ้านแม่เต็น) และได้ร่วมกันกำหนดมาตรการ กฎระเบียบออกมารองรับ โดยมีทั้งผู้ที่เสนอความเห็นและไม่เสนอความเห็น ต่อ มาตรการ กฎระเบียบที่ควรจะต้องกำหนด เมื่อมีคนเสนอขึ้นมาก็นำมาปรึกษากันว่า

เหมาะสมหรือไม่ จะมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมในส่วนไหนบ้าง กล่าวคือจะพูดคุย ชี้แจง จนเป็นที่ยอมรับของที่ประชุมร่วมกัน จากนั้นคณะกรรมการก็นำมติที่ประชุมไป ประกาศให้ชาวบ้านรับทราบทั่วกันว่าจะมีการออกกฎระเบียบในการดูแลป่า ให้ชาวบ้าน ทั้งสองกลุ่มแสดงความเห็นต่อกฎระเบียบดังกล่าว ก่อนที่จะนำมาประกาศอย่างเป็นทางการ

ถึงอย่างไรก็ดี ยังมีกลุ่มคนที่ยังไม่ยอมเปลี่ยนแปลงอาชีพตัวเอง แม้ว่าการคัดค้าน ของคนกลุ่มนี้จะไม่มีการแสดงออกมาที่ชัดเจน แต่เป็นการคัดค้าน “เงียบ” กล่าวคือ พยายามที่จะทำไม้ ค้าขายไม้อยู่เหมือนเดิม โดยที่มีพ่อค้า นายทุนมารับซื้อหรือว่าจ้างหรือ ร่วมมือกัน แต่กระนั้นกลุ่มผู้นำก็ยังมิได้ละความพยายามโดยมีการส่งเสริมอาชีพให้กับ ชาวบ้าน ซึ่งในช่วงนั้น ได้ขบจากทางราชการมา 2 แสนกว่าบาท และได้นำมาทำการเพาะ กล้าต้นสักขาย ปลูกมะขาม ชาวบ้านบางส่วนที่หันกลับไปทำอาชีพดั้งเดิมและเป็นการทำ แบบเอาจริงเอาจังกว่าเดิม เช่น บางคนก็กลับไปปลูกข้าวโพด ถั่วลิสง ถั่วเขียว เป็นต้น หลังจากปี 2540 เป็นต้นมา ก็เริ่มมีการผลิตสุราพื้นบ้านกันอย่างจริงจัง หลวงพ่อวัดบ้าน ดอนชัยให้สัมภาษณ์ในการรวมกลุ่มไว้ว่า

ตอนที่เราจะรวมกลุ่มปรับตัวกันบ้างก็กลัวไม้จะหมด กลัวสู้กับเขาไม่ได้ แล้วก็มา สู้กับพวกเรากันเองอีก ด้วยจิตวิทยาก็คอยดูแล คอยพูด คอยกล่าว ก็มีคำสั่งของ กำนัน คำสั่งของผู้ใหญ่บ้านให้หยุดหมด หยุดพร้อมกัน หยุดก่อนใคร จะเป็นสอง พรรคสองพวกเราก็ไม่ว่ากัน แต่ขอให้หยุดก่อน พอหยุด อาจจะมีความคิดขึ้น ใจ เย็นขึ้น แล้วค่อยมาหามาตรการ หากกฎเกณฑ์ หากกฎระเบียบ หาข้อบังคับ ด้วย จิตวิทยาก็ต้องไปพูดกับคนที่ไม่เชื่ออะไร คนที่จะลักลอบเอาไม้ก็ดึงคนเหล่านี้เข้า มาเป็นคณะกรรมการให้รับหน้าที่ไปก่อน (หลวงพ่อวัดดอนชัย, การสัมภาษณ์ ส่วนบุคคล, 28 พฤศจิกายน 2552)

ปัญหา อุปสรรคและความขัดแย้ง

เมื่อเกิดแนวคิดการอนุรักษ์กลุ่มคนที่เห็นด้วยก็ได้ผลักดันให้เกิดเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดการต่อต้านจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยตามมา เนื่องจากต้องปรับตัวและชาวบ้านคิดว่าไม่

รู้จะไปประกอบอาชีพอะไร ทำให้ชาวบ้านหวั่นวิตกเพราะกลัวว่าจะไม่มีอาชีพ และไม่มีรายได้อีกเท่าเดิม ปัญหา อุปสรรคและความขัดแย้งของชุมชนสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. ความขัดแย้งของชาวบ้านด้วยตนเอง เนื่องจากชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการทำไม้เมื่อมีแนวคิดการอนุรักษ์เข้ามาทำให้ชาวบ้านไม่เห็นด้วยเนื่องจากการทำไม้สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านอย่างเป็นกอบเป็นกำ ซึ่งในสมัยนั้นไม่มีอาชีพไหนที่ทำรายได้ให้กับพวกเขาขนาดนี้ จึงได้รับการคัดค้านจากกลุ่มผู้ทำไม้แต่ด้วยแนวคิดนี้เกิดจากกลุ่มผู้นำ ชาวบ้านที่ทำการคัดค้านไม่กล้าแสดงออกมากนักเนื่องจากผู้นำก็เป็นเครือญาติของตนเองอีกทั้งชาวบ้านในสะเทียบจะให้ความเคารพต่อผู้นำเป็นอย่างมาก การต่อต้าน คัดค้านจึงทำในลักษณะที่ เอาหูไปนาเอาตาไปไร่ กล่าวคือ ทำเหมือนกับว่าไม่ได้ยินหรือไม่สนใจต่อคำขอร้องของกลุ่มผู้นำ แต่การกระทำของคนกลุ่มนี้จะทำกันอย่างเงียบ ๆ ซึ่งคนกลุ่มนี้มีไม่มากนัก แต่ด้วยขนาดของหมู่บ้านไม่ใหญ่มากนัก จึงทำให้รู้ว่าใครทำอะไร ใครเป็นลูกของใคร ต้นตระกูลคือใครจะรู้กันทั้งหมด กลุ่มผู้นำและกลุ่มชาวบ้านที่เห็นด้วยกับแนวคิดนี้จึงทำการประชุมถึงแนวทางและมาตรการสำหรับจัดการกับกลุ่มคนที่ไม่ยอมหยุดอาชีพที่เกี่ยวกับการทำไม้เหล่านี้ จึงได้มีการออกมาตรการ สำหรับการสร้างความเข้าใจของชาวบ้านซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

การคัดค้านของกลุ่มคนที่ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงอาชีพ การคัดค้านของคนกลุ่มนี้จะแสดงออกไม่ชัดเจนทำกันเงียบ ๆ อาจเป็นเพราะความเป็นญาติ การเกรงใจผู้นำ และด้วยความเป็นคนส่วนน้อยในหมู่บ้าน จึงทำให้การแสดงออกเป็นไปอย่างลับ ๆ เป็นการกระทำแบบการลักลอบทำที่พบเห็นได้ คือ การร่วมมือของชาวบ้านบางคนกับนายทุนเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนกับชาวบ้านบางคนและนายทุน ขบวนการค้าไม้อย่างลับ ๆ นี้จะเกิดขึ้นอยู่ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้มีอิทธิพลที่เข้ามาทำไม้ และชาวบ้านที่มีอาชีพทำไม้ดั้งเดิม

1.1 กลุ่มผู้มีอิทธิพล เป็นกลุ่มคนทำไม้ ค้าขายไม้มาตั้งแต่ยุคสมัยที่มีการเปิดสัมปทานป่าในครั้งแรก จะเห็นเด่นชัดและมีการทำไม้เดือนมากที่สุดในช่วงปี 2532-2534 ซึ่งเป็นช่วงรอยต่อของของการยกเลิกสัมปทานป่ากับการเกิดกระแสอนุรักษ์ป่า อีกทั้งยังไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควรจากเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งในระหว่างนี้อยู่ในช่วงของการก่อตั้งกลุ่มดูแลป่า

ในตอนแรกมีการตัดไม้อยู่ 2-3 กลุ่ม ตอนนั้นไม่ได้คิดในเรื่องการอนุรักษ์ สัมปทานตัดแล้วখনหนีออกไป ชาวบ้านก็ตัดเอามาทำบ้านและก็มีขบวนการค้าไม้เถื่อนมาขน มาลากออกไปไม้ก็หมดไปทุกวัน ๆ ชาวบ้านก็เอาไม้มาปลูกบ้านปลูกเป็นปึกไม่เสร็จ 2 ปีกี่ไม่เสร็จ เพราะชาวบ้านไม่มีเงิน จึงเอามาขายบ้าง ... พอมาอีกระยะหนึ่งมีพายุเก พัดถล่มที่ภาคใต้รัฐบาลก็ประกาศยกเลิกป่าสัมปทานทั่วประเทศ พอยกเลิกบริษัทที่รับผิดชอบที่มีคนงานมีลูกน้องมีคนคอยเฝ้าดูแลรักษาป่าอยู่ที่ถอนกำลังออกไป หมายถึงก็ถูกเลิกจ้าง ป่าในช่วงนั้นก็ในช่วงรอยต่อที่ไม่มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ ไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบแทนบริษัทที่ออกไป แทนที่เจ้าหน้าที่ที่จะเข้ามาดูแลแทนแต่ก็ไม่มี เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ยังไม่เข้ามาทำให้เกิดช่องว่าง ช่องโหว่ในระยณะนั้น ส่วนป่าไม้ที่เข้ามาจับก็จับอยู่ การดูแลป่าเหมือนที่บริษัทเขาเคยดูแลก็ไม่มี ก็ทำให้มีการตัดไม้กันเยอะ รถสิบล้อ รถอะไรลากกันวันสิบล้อ ๆ เทียว (ชาวบ้านดอนชัยสักทอง, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 26 กรกฎาคม 2552)

การทำไม้ยุคแรก (บริษัทชาวยุโรป) เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความสัมพันธ์ ความสนิทสนมระหว่างชาวสะเอียบกับกลุ่มต่างๆ ซึ่งหนึ่งในนั้นที่มีความสัมพันธ์กันมายาวนานจนถึงทุกวันนี้ คือ กลุ่มอำนาจท้องถิ่นหรือผู้มีอิทธิพล จนผ่านไปหลายสิบปี ความสนิทสนมก็มากขึ้นตามลำดับจนเกี่ยวดองกันเป็นญาติ จะเห็นได้จากคำพูดชาวบ้านบางคนทีพูดว่า “ชาวสะเอียบบางคนมีความสัมพันธ์กับกลุ่มอำนาจท้องถิ่นในแพร่บางตระกูลในลักษณะเครือญาติ” (ชาวบ้านดอนชัย, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 29 พฤศจิกายน 2551) โดยเริ่มจากการทำไม้กลายเป็นญาติบ้าง เป็นคนสนิทสนมกันบ้าง จึงทำให้ยากในการปฏิเสธประกอบกับอาชีพนี้สร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากเกิดอาชีพต่าง ๆ เกี่ยวกับไม้ขึ้นภายในตำบลสะเอียบหลายอาชีพ เช่น รับจ้างตัดไม้ ทำเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น จนทำให้ป่าเสื่อมโทรมลงอย่างเห็นได้ชัด ถ้าหากยังไม่ยอมเปลี่ยนแปลงอาชีพป่าผืนนี้คงไม่เหลือให้ลูกหลานดูแล จากคำบอกเล่าของประธานคณะกรรมการคัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่มราษฎรรักษาป่า กล่าวไว้อย่างน่าตกใจเกี่ยวกับการทำไม้ว่า “แต่ก่อนหมู่บ้านนั้นเป็นหมู่บ้านที่ทำทุกอย่างที่เกี่ยวกับไม้ จากที่ขายไม้เป็นต้น ไปแล้ว ก็ยังทำเฟอร์นิเจอร์ขาย

เป็นโต๊ะ เป็นเตียง ชาวบ้านได้ทำขายอยู่” (อุดม ศรีคำภา, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 29 พฤศจิกายน 2551)

1.2 กลุ่มชาวบ้านที่มีอาชีพทำไม้ กลุ่มชาวบ้านที่มีอาชีพทำไม้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 ช่วงที่มีแนวคิดการอนุรักษ์ขึ้นมาใหม่ ๆ ก็เกิดการต่อต้านจากกลุ่มชาวบ้านที่มีอาชีพทำไม้ บางคน เนื่องจากเป็นอาชีพที่ทำมาหลายสิบปีสร้างรายได้ให้ครอบครัวเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดการต่อต้านแต่ก็ไม่มากนัก เนื่องจากก่อนที่จะมีการประกาศให้ชาวบ้านรับรู้ ได้มีการประชุม และพูดคุยกันก่อนแล้ว จึงทำให้กระแสการต่อต้านมีน้อย อีกทั้งชาวบ้านให้ความเคารพในการเป็นผู้นำของหมู่บ้านที่บางครอบครัวมีความเป็นญาติพี่น้องจึงทำให้พูดคุยกันง่ายถึงแม้ว่าจะมีความไม่พอใจก็ตาม ในช่วงนั้นก็ยังมีบางคนแสดงความไม่พอใจในเรื่องของการอนุรักษ์ป่าไม้เป็นอย่างมากจะเห็นได้จากคำพูดของชาวบ้านว่า

ก็มีปัญหาอย่างหนักเลยกับพวกนายทุน เพราะทำมาหากินกับการค้าไม้ ขายไม้ พอเราอนุรักษ์ก็ไปขัดผลประโยชน์เขา ถึงกับมาถามว่า ถามแกลงกันเลย ส่วนใหญ่แล้วจะอาศัยเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ช่วย (ชาวบ้านคอนชัย, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 28 พฤศจิกายน 2551)

ในสมัยก่อนนั้นอาชีพทำไม้เป็นอาชีพรองลงมาจากการทำงาน แต่เป็นอาชีพที่สร้างรายได้มากกว่าการทำงาน บางที่อาจต่างกันตรงที่ตรงที่ตัวเองเพราะมีอาชีพทำไม้รองรับและเป็นอาชีพที่สร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำหรืออาจเป็นเพราะลักษณะของพื้นที่ที่มีจำกัด ซึ่งชาวบ้านจะเข้าไปรับจ้างคัดไม้ ก้านไม้ และรับจ้างปลุกป่า หรือคนที่มีทุนก็จะซื้อช้างมารับจ้างชักลากไม้ซึ่งในส่วนนี้จะมีรายได้มากที่สุด

ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะเข้าไปรับจ้างเป็นคนงานในปางไม้กันเป็นจำนวนมาก แต่วิถีการดำรงชีวิต การผลิตของชาวบ้านยังคงทำการเกษตร เช่น ปลูกผัก ยาสูบ ฝ้าย และทำนาเป็นหลัก การเพาะปลูกนั้นเป็นการเพาะปลูกเพื่อการยังชีพ และยังคงพึ่งพาอาหารจากป่าเป็นหลักเช่นเดิม แม้ว่าจะมีวิถีชีวิตแบบพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ แต่เมื่อเข้าไปเป็นคนงานในปางไม้นานเข้า วิถีชีวิตก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ก็หันไปทำไม้ โดยจากเริ่มแรกเป็นคนคัดไม้ ก้านไม้ จากนั้นก็รวมเงินทุนกันซื้อช้างเพื่อมารับจ้างชักลากไม้ทำให้มีรายได้มากขึ้น บางคนหันไปทำเฟอร์นิเจอร์ ทั้งที่สำเร็จรูปและไม่สำเร็จรูป กล่าวคือ มีทั้งที่ตัดไม้มาขายเป็นท่อนๆ และนำไม้มาแปรรูปเป็น

เครื่องใช้ต่าง ๆ ไม่หันกลับมาทำการเกษตร ซึ่งบางครอบครัวทำเฉพาะข้าวเพื่อเก็บไว้กินเท่านั้นด้วยเหตุผลเหล่านี้จึงทำให้เป็นอุปสรรคในการก่อตั้งกลุ่ม

อย่างไรก็ดีกลุ่มผู้นำก็พยายามหาอาชีพใหม่เข้ามาให้ชาวบ้าน โดยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานกลางในการเชื่อมประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการหาเงินทุนมาให้ชาวบ้านกู้ยืม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงอาชีพของชาวบ้าน อาชีพต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงนั้นสอดคล้องกับความเป็นอยู่พื้นฐาน และอาชีพดั้งเดิมของชุมชนแทบทั้งสิ้น อาทิ การทำไร่มะขามหวาน การปลูกผัก และเพาะกล้าสักขาย ในช่วงนี้ชาวบ้านได้นำพืชชนิดใหม่ ที่ชาวบ้านไม่เคยปลูกมาก่อนมาทำการทดลองปลูก เช่น มะเขือส้มม่วงกะหล่ำปลี เป็นต้น บางครอบครัวก็ปลูกพืชชนิดเดิมแต่ปลูกจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาชีพของชาวบ้าน โดยส่วนใหญ่แล้วทำให้พวกเขามีรายได้ลดลงอย่างมาก แต่ก็ทำให้พวกเขาเข้าใจกันมากขึ้น จะมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ยังคงมีการลักลอบตัดไม้อยู่ กลุ่มผู้นำก็ไม่ได้ละความพยายามที่จะทำให้ชาวบ้านเลิกทำอาชีพที่เกี่ยวข้องกับไม้ให้หมดไปจากชุมชน

2. ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับราชการ เนื่องจากป่าไม้เขตแพร่หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าป่าไม้ ได้เรียกเก็บหนังสือสิทธิทำกินในเขตป่าไม้ (สทก.) จากชาวบ้านโดยอ้างว่าจะนำไปเปลี่ยนเป็น สทก. 2 (หนังสือ “สทก.” เป็นหนังสือสิทธิทำกินในเขตป่าไม้ซึ่งทางกรมป่าไม้เป็นผู้ออกให้ โดยการลงนามของผู้ว่าราชการจังหวัดท้องที่ที่ป่าสงวนตั้งอยู่ มีลักษณะดังนี้ แบบที่ 1 เรียกว่า หนังสืออนุญาตให้ทำประโยชน์และอยู่อาศัยภายในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ หรือแบบ สทก. 1 ก. เป็นหนังสืออนุญาตครั้งแรก มีอายุ 5 ปี ขนาดเนื้อที่อนุญาตให้ตามที่ครอบครองอยู่จริง แต่ไม่เกิน 20 ไร่ต่อครอบครัว ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม เมื่อครบกำหนดจะเปลี่ยนหนังสืออนุญาตตามแบบ สทก. 2 ก. แบบที่ 2 ออกให้สำหรับผู้ที่ได้รับ สทก. 1 ก. มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี และปฏิบัติถูกต้องตามเงื่อนไข กรมป่าไม้จะออกหนังสือฉบับนี้ให้เพื่อมีสิทธิทำกินในที่ดินเดิมต่อไปซึ่งไม่เกิน 20 ไร่ต่อครอบครัว มีอายุการอนุญาต 5 ปี และต้องชำระค่าธรรมเนียมหนังสืออนุญาตอัตราไร่ละ 20 บาท (ต่อหนึ่งคราวการอนุญาต) เมื่อครบกำหนดก็จะมีการพิจารณาต่ออายุให้) ทำให้ชาวบ้านหลงเชื่อและมอบเอกสารสิทธิ์ให้กับ

ป่าไม้แพร์ จนกระทั่งปัจจุบันชาวบ้านก็ไม่ได้รับเอกสารสิทธิ์ สทก. 2 และป่าไม้ก็มีไม้คั้น สทก.ให้กับชาวบ้าน จึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นกับชาวบ้านและป่าไม้จังหวัดแพร่ขึ้น ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาชาวบ้านก็เริ่มไม่ไว้วางใจหน่วยงานราชการมากขึ้น โดยการห้ามหน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ อย่างเช่น กรณีเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2553 มีนักการเมืองให้การสนับสนุนการสร้างเขื่อนขึ้นโดยชาวบ้านรู้ว่าได้รับข้อมูลจากหน่วยงานไหนพวกเขาจึงร้องพ่นมาตรการเดิมขึ้นมาอีกครั้งในการห้ามกรมชลประทานกับบริษัทที่จะได้รับการสัมปทานเข้าพื้นที่

ความขัดแย้งยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อชาวบ้านถูกกีดกันในการทำไม้เดือนขณะนั้น ในลักษณะที่ฝ่ายหนึ่งสามารถเข้าไปตัด ชักลากไม้ออกมาได้โดยไม่ถูกจับ แต่อีกฝ่ายเข้าไปตัด และชักลากไม้ออกมากลับถูกจับ จึงสร้างความไม่พอใจกับฝ่ายที่เสียประโยชน์คือชาวบ้าน จะเห็นได้จากคำบอกเล่าของชาวบ้านว่า

“... กระแสข่าวการตัดไม้ในพื้นที่ช่วงนั้นเป็นช่วงปลายๆ สัมปทานใกล้จะถูกยกเลิกประมาณปี 31, 32 และมีการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติ ในปี 29 ในช่วงนั้นก็มีการทำไม้ก็ตั้งขึ้น กระแสข่าวการทำไม้ในพื้นที่ก็ตั้งขึ้น เจ้าหน้าที่เขาก็เข้ามาจับ จับก็จับชาวบ้าน จับไม้ที่ปลุก ไม้ที่เก็บไว้ได้ถุนบ้านและคนที่ลากออกไปไม่เห็นมันโดนจับสักที ก็เลยสรรหาวิธีการที่จะทำอะไรให้เกิดความยุติธรรมกับเราที่เป็นเจ้าของ คนที่ลากออกไปก็เป็นพวกนายทุนจากตัวเมืองแพร่ ชาวบ้านจะปลุกบ้านหลังหนึ่งก็ต้องไปจ่ายค่าส่วยให้ตำรวจหลังละ 1500 ก็ยังพอทนไหวกันอยู่แต่ก็มีบ่น ๆ กันบ้าง ... ” (ชาวบ้านดอนชัยสักทอง, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 26 กรกฎาคม 2552)

จากเหตุการณ์ดังกล่าวได้สร้างความโกรธแค้นให้กับกลุ่มชาวบ้านที่ไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าได้อย่างเท่าเทียมกับกลุ่มอื่น ๆ จนเป็นสาเหตุหลักในการนำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่รัฐ แม้กระทั่งเจ้าหน้าที่ระหว่างประเทศก็ยังไม่สามารถเข้าไปหาข้อมูลหรือเข้าไปสำรวจพื้นที่

การเข้าพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลของเจ้าหน้าที่รัฐสำหรับนำข้อมูลมาประกอบการจัดทำความเห็นเพื่อนำเสนอในการตัดสินใจ โครงการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น เช่น การเข้ามาหลอกเก็บข้อมูลเพื่อนำไปทำวิจัย เมื่อนำไปแล้วก็เอาข้อมูลที่ไปบิดเบือนจากที่

ชาวบ้านให้ไป กรณีของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่เขามาสืบค้นพันธุ์ปลาแล้วกลับออกไป บอกว่าไม่มีพันธุ์ปลาตามที่ชาวบ้านได้อ้างไว้ เหตุการณ์เหล่านี้ได้สร้างความไม่พอใจของชาวบ้านต่อเจ้าหน้าที่ จึงส่งผลให้ชาวบ้านต่อต้านเจ้าหน้าที่รัฐ และองค์กรภายนอกประเทศ จะเห็นได้จากการเข้ามาของเจ้าหน้าที่ธนาคารโลกที่ชาวบ้านได้ใช้วิธีการขับไล่ออกไปโดยวิธีของชาวบ้านที่ค่อนข้างรุนแรง

ชาวบ้านทูบรธนาคารโลก ขับไล่บุคคลที่เข้ามาหาผลประโยชน์ เข้ามาซื้อที่ดินปลูกต้นไม้ เพื่อหวังค่าชดเชย จับนักวิชาการมายึดเอกสาร นักวิชาการบางคนก็ไว้วางใจไม่ได้ ชาวบ้านก็ต้องยืนอยู่บนขาของตัวเอง ชาวบ้านยืนยันว่าเราจะยอมตายอยู่ตรงนี้ เราจะฟื้นฟูสภาพป่าผืนนี้ให้อยู่กับเราให้จงได้ เพราะฉะนั้นอย่าได้หวังเลยว่าแผนการต่าง ๆ ที่จะเข้ามาทำร้ายให้หมดจากป่าเพื่อสร้างเขื่อน เลิกคิดได้เลย” (เสียง ขวัญยืน, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2552)

กระบวนการสร้างความเข้าใจระหว่างชาวบ้าน

จากการที่ชาวบ้านหันมาอนุรักษ์ป่าไม้ จะเห็นได้ว่าไม่สอดคล้องกับการประกอบอาชีพ การทำมาหากินของชาวบ้านในช่วงนั้น จึงทำให้พวกเขาต่อต้านไม่เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว แต่ด้วยความเป็นญาติ เป็นคนหมู่บ้านเดียวกัน มีความผูกพัน และความเกรงใจผู้นำ ที่สำคัญพวกเขามีต้นกำเนิดมาจากต้นตระกูลเดียวกัน จึงทำให้การต่อต้านไม่รุนแรง กล่าวคือ ยอมรับกับสิ่งที่ผู้นำเสนอ แต่ก็ยังมีบางคน บางกลุ่มลักลอบทำ เพราะระยะแรกเขาคิดว่าเป็นอาชีพของเขา และไม่รู้ว่าจะไปประกอบอาชีพอะไรที่จะสร้างรายได้มากขนาดนี้ ประกอบกับจากเดิมที่มีรายได้เป็นล่ำเป็นสันอยู่ๆ กลับมีรายได้ที่ลดลงอย่างมาก จึงทำให้ยอมรับได้ยาก แต่ด้วยรากฐานของชุมชนมีอาชีพเกษตรกรรม พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก การเปลี่ยนแปลงไปสู่อาชีพเดิมจึงเป็นสิ่งที่ไม่ยากนัก กลุ่มผู้และชาวบ้านจึงได้คิดมาตรการต่าง ๆ ออกมารองรับสำหรับการยุติอาชีพนี้ ซึ่งได้กระทำไปพร้อม ๆ กับการหาอาชีพใหม่เพื่อให้ชาวบ้านมีรายได้

ถึงแม้ว่าจะมีการชู่มาด้วยกันเอง ก็ต้องทำต่อไป ก็มีบางคนที่ไม่ให้กับนายทุน เมื่อเราสืบรู้ว่าเป็นคนนั้น คนนี้ สุดท้ายเราก็ต้องมาปรับความเข้าใจกัน สุดท้ายใครที่เป็นภัยต่อสังคม เราก็ต้องมีมาตรการลงโทษกับคนๆ นั้นในทางสังคม คือ มี

มติที่ชาวบ้านประชุมกันว่าตัดการช่วยเหลือทุกอย่างภายในหมู่บ้าน คือ จะไม่สนใจเลยปล่อยให้เขาอยู่คนเดียวไป ก็ให้เขาปรับตัวของเขาเอง แต่ก่อนเกิดปัญหาความขัดแย้งกันบ่อยจะมีการประชุมกันเดือนหนึ่ง สองถึงสามครั้ง แต่ถ้าหากปกติดีก็จะประชุมเดือนละครั้ง การประชุมจะเป็นการชี้แจงให้ชาวบ้านด้วยกันจนกว่าจะเข้าใจ” (อุดม ศรีคำภา, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 29 พฤศจิกายน 2551)

มาตรการที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาลำดับแรก คือ การประชุม จะเรียกชาวบ้านมาประชุมเพื่อรับฟังคำชี้แจงของกลุ่มผู้นำ และหากมีข้อสงสัยก็ให้คัดค้านในที่ประชุมได้ เมื่อทุกคนมีความเห็นตรงกันแล้วก็จะนำข่าวสารที่ได้จากการประชุมไปประกาศให้ทราบทั่วหมู่บ้าน หากใครมีข้อสงสัยก็จะเรียกประชุมกันอีก

มาตรการที่สองจะใช้ภาวะผู้นำ ความสัมพันธ์ส่วนตัวเข้าไปพูดคุยทำความเข้าใจหลังจากที่มีการชี้แจงในที่ประชุมและทำการกระจายข่าวมติที่ประชุมให้ทุกคนได้ทราบทั่วกันแล้ว เมื่อมีกระแสข่าวที่มีคนไม่ยอมรับก็จะเรียกประชุมและทำตามมาตรการแรก เมื่อไม่ยอมรับผู้นำก็ต้องเข้าไปพูดคุยเอง หากไม่ยอมรับความเห็นของที่ประชุมและไม่ปฏิบัติตามก็จะใช้มาตรการที่สามต่อไป

มาตรการที่สาม คือ มาตรการลงโทษทางสังคมเป็นมาตรการสุดท้ายที่ชาวบ้านนำมาใช้เนื่องจากมีการชี้แจง พูดคุย ขอความร่วมมือกันแล้วยังไม่ยอมเลิก พวกเขาจึงมองว่าคนกลุ่มนี้ “เป็นภัยต่อชุมชน” ต้องมีการใช้มาตรการลงโทษที่ชัดเจนและได้รับการยอมรับจากชุมชน การที่จะลงโทษกลุ่มคนหรือบุคคลเหล่านี้ได้นั้นจะต้องได้รับการรับรองหรือมติของชาวบ้าน

“มติที่ชาวบ้านประชุมร่วมกัน เช่น จะตัดการช่วยเหลือทุกอย่างภายในหมู่บ้าน คือ จะไม่สนใจเลย ปล่อยให้เขาอยู่คนเดียวไป ก็ให้เขาปรับตัวของเขาเอง” (เส็ง ขวัญยืน, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2552)

ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของประธานคณะกรรมการคัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นว่าเมื่อ

“เขาถูกกดดันจากชาวบ้านมาก ๆ แล้วเขาก็จะหยุดเอง สังคมที่ละเอียดจะรู้จักกันทั้งหมดชุมชนว่าใครเป็นลูกใคร บ้านอยู่ตรงไหน เพราะเวลาที่ตัดการช่วยเหลือ

จะกระทบไปถึงต้นตระกูลของครอบครัวนั้น (อุดม ศรีคำภา, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2552)

มาตรการนี้ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านเป็นอย่างมากเนื่องจากการพูดคุยกันมาเป็นขั้นตอนและทุกคนที่เข้าร่วมประชุมก็มีสิทธิ์ที่จะเสนอความเห็น ได้อย่างอิสระ จึงทำให้มาตรการออกมาได้รับการต่อต้านในวงจำกัด

“ในเมื่อคน ๆ นั้นเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าชุมชนก็ต้องกระทำการในขั้นเด็ดขาด” (ชาวบ้านดอนชัย, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 29 พฤศจิกายน 2551)

นี่เป็นเสียงสะท้อนของชาวบ้านคนหนึ่งถึงเรื่องดังกล่าว จึงทำให้มาตรการนี้ได้รับความร่วมมือ และเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนเป็นส่วนมาก ทั้งในการปฏิบัติตามกฎระเบียบ การร่วมกันดูแลป่า การออกตรวจป่า การปลูกป่า การสร้างจิตสำนึก และเป็น การทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของทรัพยากรทั้งในและรอบชุมชนให้มีความรู้สึกห่วง ใยในสิ่งที่ให้ประโยชน์กับชุมชน ซึ่งก็เป็นเรื่องที่ดีสำหรับชาวบ้านที่สนใจจะอนุรักษ์ ฝืนป่าที่ให้ประโยชน์กับพวกเขาหลายชั่วอายุคน คงถึงเวลาแล้วที่พวกเขาต้องดูแลกลับ บ้าง ถึงแม้ว่าพวกเขาจะไม่ได้เป็นผู้ริเริ่มแนวความคิดนี้ แต่กระบวนการดำเนินการต่าง ๆ เกิดจากคนในชุมชนแทบทั้งสิ้น

ฉะนั้น สิ่งที่สำคัญคือ ทำอย่างไรที่จะทำให้ชาวบ้านมีความรู้ และใช้ความรู้ รวมถึงนำสิ่งที่มีอยู่ภายในชุมชนมาปรับให้สอดคล้องและสามารถอยู่ร่วมกันกับป่าได้ อย่างสมดุล มองเห็นความสำคัญของฝืนป่า หากมองอีกด้านหนึ่งไม่มีคนไปให้ความรู้ ให้ คำแนะนำ พวกเขา ก็ทำได้เพียงแนวทางที่พวกเขาคิด ไม่มีแนวคิดใหม่ ๆ เข้ามา จึงจำเป็น อย่างยิ่งที่หน่วยงานต่าง ๆ จะต้องสนับสนุนในเรื่องของความรู้ การให้คำแนะนำ เพื่อการ ปรับประยุกต์สิ่งที่มีอยู่ภายในชุมชน ในลักษณะของการเป็น “พี่เลี้ยง”

วิถีชุมชนกับการจัดการทรัพยากร

การรวมกลุ่มจะเกิดขึ้นตามปัจจัยที่เข้ามากระทบชุมชน จึงเป็นเรื่องที่ชุมชนต้อง นำสิ่งเหล่านั้นมาปรับให้เข้ากับวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรมของชุมชน แต่สิ่งที่ชุมชน กังวล คือ การเข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีและวัฒนธรรมของชุมชน จึงทำให้พวกเขาต้อง

ปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เพื่อไม่ให้เกิด “การล่มสลายทางวัฒนธรรมหรือการล่มสลายของวิถีชุมชนละเอียด”

ชุมชนละเอียดก็เป็นหนึ่งในนั้นที่ต้องปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตของตนเองไปจากวิถีชุมชนแบบเดิม ๆ อยู่กันในลักษณะการใช้ชีวิตไปตามฤดูกาลของธรรมชาติ ประกอบอาชีพตามช่วงของฤดูกาล ไม่ว่าจะเป็นการหมักสุราที่บ้านที่แต่เดิมมีการหมักไว้กินในช่วงเทศกาลงานบุญ งานประเพณี หรือขายภายในชุมชน จึงทำให้ชุมชนละเอียดต้องเปลี่ยนแปลงวิถีหรือแนวทางของตนเองเพื่อให้ชุมชนอยู่รอด

วิถีละเอียดในการจัดการทรัพยากร

1. ประเพณีและพิธีกรรม

1.1 ประเพณีเลี้ยงผี เป็นความเชื่อของชาวล้านนาละเอียดที่เชื่อว่าทรัพยากรทุกอย่างมีสิ่งฝึคคอยปกปักรักษา และในแต่ละปีจะต้องมีการเลี้ยงขอบคุณเพื่อแสดงความเคารพต่อผีที่คอยดูแล รักษาทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ให้มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ตลอด

การเลี้ยงผีเป็นความเชื่อของชาวบ้านที่นับถือและสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ในแต่ละปีจะมีการเลี้ยงผีหมู่บ้านก่อน แล้วค่อยทำพิธีเลี้ยงผีที่คุ้มครองแต่ละสถานที่ผีเจ้าเจิญเมือง คือ ชื่อที่ชาวละเอียดใช้เรียกผีคุ้มครองหมู่บ้าน

การทำพิธีเลี้ยงผีนี้ชาวบ้านจะเก็บเงินครอบครัวละ 5 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการจัดเตรียมพิธี ซึ่งจะทำกันเป็นประจำทุกปีโดยกำหนดวันตามวันดีของแต่ละปีในเดือนมิถุนายน หรือ เดือนธันวาคม แล้วแต่ว่าเดือนไหนจะเหมาะสม

ประเพณีเลี้ยงผีที่คอยปกปักรักษาธรรมชาติ ผีเรือนหรือผีประจำตระกูลจะกระทำหลังจากเลี้ยงผีเจ้าเจิญเมืองเสร็จ ซึ่งชาวบ้านจะเลี้ยงด้วยวัว ควาย หมู ไก่ ดอกไม้ รูป เทียน หมาก พลุ อมเมียง ยาสูบ ขนม ข้าวต้ม และผลไม้ การเลี้ยงจะแตกต่างกันออกไปตามแต่ละตระกูลกำหนดกันเอง

1.2 พิธีบวชป่า เป็นประเพณีที่ชาวบ้านร่วมกันจัดมาตั้งแต่ปี 2539 เป็นกลอุบายเพื่อปกป้องผืนป่าของชาวบ้านที่เห็นตรงกันว่า การบวชป่าก็เหมือนกับการบวชลูกชายเพื่อทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา เมื่อลาสิกขาออกมาชาวบ้านก็จะเรียกว่า “คนสุก” พวกเขา

เขาเชื่อว่าคนที่ผ่านการบวชมาแล้ว จะเป็นคนที่สิ่งชั่วร้ายเข้าถึงได้ยาก หากคนที่ทำลายสิ่งที่มีผ้าเหลืองห่อหุ้มอยู่จะทำให้มีบาปมากยิ่งขึ้นหลายเท่าตัว

การทำพิธีจะทำเหมือนกับการอุปสมบท มีการทำพิธีที่วัด เมื่อทำพิธีเสร็จแล้วก็ จะแห่ผ้า และนำผ้าเหลืองที่ผ่านพิธีไปพันรอบ ๆ ต้นไม้ที่ต้องการบวชให้

1.3 พิธีสืบชะตาแม่น้ำ การสืบชะตาแม่น้ำชาวบ้านได้ปรับประยุกต์พิธีต่อชะตาหรือต่ออายุของคน เพื่อให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวงให้มีอายุที่ยืนยาว ชาวบ้านจึงเห็นว่าควรนำพิธีสืบชะตาของคน มาทำพิธีให้กับแม่น้ำบ้างเพื่อไม่ให้แม่น้ำแห้งและมีอาหารอยู่ตลอด

การทำพิธีสืบชะตาแม่น้ำเป็นการปลุกจิตสำนึกของชาวบ้าน ให้หันมาอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ไม่หากินแบบมุ่งทำลาย ให้หากินแต่พอตัว การประกอบพิธีจะทำในบริเวณที่น้ำหลงเข้ามา โดยจะมีการสวดจากพระสงฆ์ และพราหมณ์ประจำหมู่บ้าน

ประเพณีบวชป่าและประเพณีสืบชะตาแม่น้ำชาวบ้านได้ร่วมกันปฏิบัติมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา และได้รับการยอมรับจากชาวบ้านภายในชุมชนเองชาวบ้านรอบ ๆ ชุมชนสะเยียบ รวมทั้งนักพัฒนาที่เข้าไปทำงานในพื้นที่ เป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านสร้างขึ้นเพื่อรักษาผืนป่าสักแห่งนี้ไว้ หรือจะมองว่าเป็นแนวทางในการต่อสู้ของชาวบ้านในการสร้างเขื่อน เพราะว่าหากมีการสร้างเขื่อนพวกเขาต้องอพยพไปอยู่ที่อื่น จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่น่ามาใช้ในการต่อสู้

2. การป้องกันและดูแลรักษา

2.1 ออกกฎระเบียบ จากการที่ชาวบ้านได้ร่วมประชุม ปรึกษาหารือกันถึงเรื่องการเข้ามาตัดไม้ของนายทุน คนนอกชุมชนและคนในชุมชน หากยังปล่อยให้มีการตัดไม้ต่อไปอย่างนี้คงไม่ดีกับชุมชนแน่ จึงมีความเห็นตรงกันว่าควรมีการจัดการทรัพยากรกันอย่างจริงจัง โดยเริ่มจากการก่อตั้งกลุ่ม ออกกฎระเบียบของกลุ่มมาควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่า และหาแนวทางในการดูแลป่า ซึ่งในระยะแรกได้กำหนดออกมา 6 ข้อ คือ

2.1.1 ห้ามตัดไม้ทำลายป่า

2.1.2 ห้ามวางไร่เลื่อนลอย

2.1.3 ห้ามชักนำพ่อค้าและนายทุนที่เกี่ยวข้องกับการตัดต้นไม้ทำลายป่าเข้ามาในพื้นที่ตำบลสะเอียบ

2.1.4 มอบเครื่องมือเครื่องใช้ในการตัดไม้ทำลายป่าและเครื่องมือล่าสัตว์ป่าให้แก่ทางราชการ

2.1.5 ให้อุปกรณ์เพิ่มเติมในพื้นที่ตำบลสะเอียบให้แก่ทางราชการ

2.1.6 ส่งเสริมอาชีพให้แก่ราษฎรในพื้นที่ตำบลสะเอียบให้อุปกรณ์ที่ยั่งยืนต่อการออกกฏระเบียบมาบังคับใช้ในระยะเวลาแรกแม้ว่าคนส่วนใหญ่ในชุมชนจะเห็นด้วย แต่ก็มี ความขัดแย้งเกิดขึ้นอยู่บ้าง ทั้งจากชาวบ้านในชุมชน นายทุน และชุมชนรอบนอก อีกทั้งการลักลอบตัดไม้แปรรูปไม้ เพื่อที่จะขนไม้ ออกก็ยังไม่หมดไปจากชุมชนและพยายามหาวิธีในรูปแบบต่าง ๆ ในการขนไม้ออกไป เวลาผ่านไปไม่ถึงปีก็ออกกฏมาครั้งแรกก็ต้องมีการออกกฏระเบียบเพิ่มขึ้นในปี 2535 ชาวบ้านจึงได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันว่า จะทำอย่างไรดี กฏระเบียบที่ออกมาก็ยังไม่ครอบคลุม ยังมีช่องว่างให้สามารถนำไม้ออกไปได้อยู่ ในการประชุมครั้งนี้จึงมีความเห็นตรงกันว่า ควรตั้งกฏระเบียบเพิ่มเติม และมีมติให้ออกกฏระเบียบเพิ่มขึ้นอีก 3 ข้อ คือ

2.1.7 ห้ามขายบ้านเรือนเก่า

2.1.8 ห้ามขนย้ายไม้และเรือนเก่าหรือเฟอร์นิเจอร์ทุกชนิดออกจากพื้นที่ตำบลสะเอียบ

2.1.9 ห้ามตัดไม้เผาถ่านเพื่อการค้าขาย

ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า: มีสามี ภรรยาคนหนึ่งเขามาเป็นครูที่โรงเรียนบ้านดอนชัยเป็นเวลาร่วมสิบกว่าปี และได้ย้ายไปสอนที่อื่นจึงอยากกลับบ้านไปด้วย ซึ่งบ้านเป็นไม้สักทั้งหลัง ชาวบ้านก็ไม่ยอมเนื่องจากเป็นกฎของหมู่บ้านที่ปฏิบัติกันมาหากปล่อยให้ขนออกไปด้วยความจำเป็นของแต่ละคนก็คงต้องมีความจำเป็นของคนอื่น ๆ เช่นกัน เมื่อชาวบ้านไม่ยอมสามี ภรรยาผู้นี้จึงทำหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่ให้พูดคุยกับชาวบ้าน แต่ชาวบ้านก็ยังคงยืนยมนตเดิม ซึ่งปัจจุบันบ้านหลังนั้นก็ยังคงอยู่ที่เดิมจึงเป็นที่มาของการออกกฏระเบียบดังกล่าว

เมื่อการดูแลเรื่องป่าไม้เป็นระบบ ระเบียบมากขึ้น ความขัดแย้งลดน้อยลง มีกฎระเบียบชัดเจน ทุกคนให้ความร่วมมือในการปฏิบัติ สมาชิกกลุ่มราษฎรรักษ่าป่า จึงตั้งกฎระเบียบในการรักษาทรัพยากรน้ำขึ้น จากเดิมที่พวกเขาเพียงแต่ดูแลตามที่เคยปฏิบัติกันมา หรือหากินตามแบบที่สืบทอดกันมาก็ได้ตั้งกฎระเบียบขึ้นในปี 2540 เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางน้ำให้มีความอุดมสมบูรณ์ และทำมาหากินได้ตลอดปี กฎระเบียบที่ตั้งขึ้นมีทั้งหมด 5 ข้อ คือ

2.1.10 ผู้ไถ่ฝ่าฝืนใช้วัตถูระเบิดถูกปรับถูกละ 5,000 บาท

2.1.11 หากมีการฝ่าฝืนเป็นครั้งที่ 2 ถูกปรับถูกละ 10,000 บาท

2.1.12 หากมีการฝ่าฝืนครั้งที่ 3 มอบให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมาย

2.1.13 บุคคลที่ฝ่าฝืนทำ ถูกปรับคนละ 1,000 บาท

2.1.14 ผู้ฝ่าฝืนหาปลาว่างผาอิง เช่น ค่ายิง ใส่แฉ่งหรือใส่มอง ตกเบ็ด

หว่านแห ถูกปรับคนละ 1,000 บาทต่อครั้ง

กฎ ระเบียบที่กำหนดนี้ใช้บังคับกับทุกคน ทุกหน่วยงานที่จะเข้ามาในพื้นที่ตำบลสะเอียบ ซึ่งการกำหนดจะต้องผ่านคณะกรรมการกลุ่มราษฎรรักษ่าป่าจากทั้ง 4 หมู่บ้าน หากเกิดความสงสัยหรือความขัดแย้งขึ้นในกฎระเบียบข้อไหนก็จะมี การเรียกประชุมชี้แจงให้เป็นที่เข้าใจ และเป็นที่ยอมรับจากทุกคน

บทลงโทษของผู้ที่ฝ่าฝืนจะเริ่มจากการตักเตือน ปรับเงิน ส่งให้เจ้าหน้าที่ ดำรวจดำเนินการ และการลงโทษทางสังคมคือไม่เข้าสมาคมด้วย กล่าวคือ ครอบครัวนั้น จัดงานหรือมีพิธีกรรมต่าง ๆ ก็จะไม่ได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน ปัจจุบันนี้สถานที่ ที่ได้ตั้งกฎขึ้นมาดูแลนี้เป็นแหล่งวางไข่ของสัตว์น้ำ และเป็นแหล่งที่มีสัตว์น้ำชุกชุมมากที่สุด ในบริเวณตำบลสะเอียบ

2.2 จัดหน่วยลาดตระเวนในการดูแลป่า การดำเนินการของชาวบ้านในการ ป้องกันป่าจะแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน คือ ด้านการดูแลป้องกันป่าจะมีหน่วยตรวจป่า ออกไปตรวจ ช่วงเวลาการตรวจจะไม่แน่นอน โดยใช้รถจักรยานยนต์ดัดแปลงในการ ออกตรวจป่า และขอความร่วมมือกับคนเก็บหาของป่าในการแจ้งข่าวสาร

การตรวจป่าด้วยวิธีให้คนหาของป่าเป็นหูเป็นตาให้เป็นวิธีที่ได้ผลมากที่สุด เนื่องจากคนกลุ่มนี้จะเดินไปเรื่อย ๆ เข้าไปได้ป่าลึกกว่าหน่วยตรวจป่าของกลุ่ม อีกทั้ง

การเข้าป่าของคนกลุ่มนี้ไม่ค่อยเป็นที่สังเกตของกลุ่มคนลักลอบตัดไม้ เมื่อเห็นก็จะไม่สงสัยอะไรทำให้กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพมากในการแจ้งข่าวสาร

การเข้าไปตรวจป่าของกลุ่มที่มีหน้าที่นี้โดยตรงบางครั้งจะมีอุปสรรคมากในการเข้าไปตรวจเพราะต้องกระจายข่าวให้หลาย ๆ คนรู้ว่าจะไปตรวจป่า ข่าวไปถึงกลุ่มคนลักลอบตัดไม้ เมื่อไปตรวจก็เจอแต่ต้นไม้ โดยส่วนมากการเข้าไปตรวจป่าจะเข้าไปในตอนเช้ามืด เดินทางโดยจักรยานยนต์สลับกับการเดินเท้าเข้าไป ในเรื่องของน้ำมัน เชื้อเพลิง และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เป็นเงินทุนของกลุ่มราษฎรรักษ์ป่า ซึ่งรายได้มาจากการระดมทุนของชาวบ้านด้วยตัวเอง และทุนสนับสนุนจากองค์กรภายนอก

2.3 การจัดกิจกรรมรณรงค์ของเยาวชน โดยการนำของกลุ่มตะกอนยมที่พวกเขาเฝ้าระวังว่าการรณรงค์ของเด็กจะได้รับความสนใจจากสื่อและสังคมภายนอก รวมถึงผู้ปกครองของเด็ก การทำงานของกลุ่มนี้จะดำเนินการร่วมกับกลุ่มราษฎรรักษ์ป่า ประเด็นที่นำมารณรงค์จะเป็นเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะทำการในวาระสำคัญของประเทศ เช่น วันที่ 5 ธันวาคม วันที่ 12 สิงหาคม วันเชื่อนโลก เป็นต้น กลุ่มตะกอนยม เป็นกลุ่มเยาวชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เห็นคุณค่าของทรัพยากร โดยการปลูกป่า ดูแลป่า และเดินป่าเรียนรู้ไปกับธรรมชาติ จะมีการจัดอบรมให้กับเยาวชนที่สนใจเป็นรุ่น ๆ และให้เยาวชนสอนกันเป็นรุ่น ๆ ไป โดยจะมีผู้อาวุโสและผู้ที่มีความรู้เรื่องป่าเป็นพี่เลี้ยง รวมถึงการเข้าค่ายของเยาวชนซึ่งจะมีเป็นประจำทุกปีในช่วงปิดภาคเรียน

นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมการดูแลป่าร่วมกันกับชุมชน มีการปลูกป่าเสริมในบริเวณที่เป็นพื้นที่ว่าง บริเวณที่เป็นป่าเหล่าและบริเวณที่สภาพป่าเสื่อมโทรม การปลูกป่าเสริมโดยส่วนมากจะปลูกป่าเพื่อถวายในหลวง และวันสำคัญของชุมชน เช่น ประเพณีเลี้ยงผี วันเชื่อนโลก ฯลฯ

3. ศาสนาและชุมชน

3.1 วัด วัดบ้านคอนชัยเป็นศูนย์กลางด้านต่าง ๆ ของชุมชนในการจัดกิจกรรมในเรื่องการดูแลรักษาทรัพยากร จัดประชุม รวมกลุ่ม อบรม คัดค้านผู้มาเยี่ยมเยือน และสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่หลักในการรวมพลังของชาวบ้านเพื่อคัดค้านการสร้างเขื่อน

เจ้าอาวาสยังเป็นผู้นำแห่งจิตวิญญาณของชาวบ้านในการอนุรักษ์ การกระตุ้นให้สำนึกต่อทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นผู้ที่เรียกประชุมเมื่อมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้น เช่น มีข่าวสนับสนุนให้มีการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น มีคนลักลอบตัดไม้ เป็นต้น

3.2 ชุมชน เป็นหน่วยเคลื่อนไหวคัดค้านในเรื่องต่าง ๆ ที่จะเข้ามาทำลายชุมชน โดยการนำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้เฒ่าตามธรรมชาติ ชาวบ้านจะมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น เนื่องจากพวกเขามีความเชื่อว่าหากต้นไม้ถูกตัดและหมดไปจากชุมชน ต้องเป็นข้ออ้างให้กับอีกฝ่ายเพื่อสร้างเขื่อน

การสร้างเขื่อนเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ชาวบ้านรวมตัวกันขึ้น เพื่อดูแล จัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ หากมีการสร้างเขื่อนป่าต้องหมด และหากป่าหมดก็ต้องมีการสร้างเขื่อน เมื่อเกิดเขื่อนขึ้นชุมชนก็ต้องหมดเช่นกัน แนวคิดที่ตรงกันของกลุ่มจึงทำให้การต่อสู้มีความเข้มแข็ง ซึ่งก็เป็นเรื่องที่น่าคิดเช่นกันว่าหากไม่มีโครงการสร้างเขื่อนเกิดขึ้น ชาวบ้านจะรวมตัวกันขึ้นมาดูแลป่าหรือไม่ หรือนี่เป็นการนำเรื่องการดูแลป่ามาเป็นข้ออ้างเพื่อไม่ให้สร้างเขื่อนเท่านั้น ซึ่งไม่ได้เกิดจากจิตสำนึกที่อยากจะดูแลป่าจริง ๆ ของชุมชน

4. ด้านการพัฒนาบุคลากรของชุมชน

4.1 การประชุมประจำเดือนของกลุ่มราษฎรรักษ่าป่า เพื่อติดตาม แลกเปลี่ยน สอบถามข่าวสารเกี่ยวกับทรัพยากรจากสมาชิก รวมทั้งแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในการจัดการทรัพยากร

4.2 การศึกษาดูงาน ดำเนินการ โดยส่งตัวแทนไปศึกษาดูงาน ทั้งด้านการจัดการป่า ความรู้เรื่องเขื่อน และเรื่องต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชน

4.3 การเข้าร่วมประชุมกับเครือข่าย เรื่องเขื่อน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับเครือข่ายทั่วประเทศ ซึ่งจะมีการประชุมร่วมกันทุกเดือนที่กรุงเทพฯ เพื่อประเมินสถานการณ์ในแต่ละพื้นที่

4.4 การเข้าค่ายเยาวชนของกลุ่มตะกอนยม เพื่อปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชน ให้เห็นคุณค่าและประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

4.5 การร่วมฝึกอบรมที่จัดโดยองค์กรต่าง ๆ ทั้งในด้านการจัดการทรัพยากร ความรู้เรื่องเขื่อน และการพัฒนาชุมชน

4.6 สร้างชุมชนให้เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนความรู้ แหล่งศึกษาทรัพยากรจากป่า ทรัพยากรน้ำ ทั้งในระดับประเทศ และต่างประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และ กลุ่มประเทศยุโรป เป็นต้น โดยจะมีทั้งกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนของต่างประเทศและ กลุ่มเยาวชนมาร่วมเข้าค่ายอบรมร่วมกันและศึกษาระบบนิเวศภายในชุมชนละเอียดเป็น ประจำทุกปี ผู้เข้าร่วมจะพักรวมอยู่กับชาวบ้านตามแต่ความสมัครใจของเจ้าของบ้านว่า บ้านหลังไหนจะรับไปดูแล

5. การสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายของชาวบ้านจะดำเนินงานร่วมกับองค์กรเอกชน ภาครัฐ และ องค์กรเครือข่ายในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กลุ่มเขื่อนปากมูล จังหวัดอุบลราชธานี เขื่อนราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ เขื่อนโขงขุนเพชร จังหวัดชัยภูมิ เขื่อนท่าแซะ จังหวัดชุมพร เขื่อน คลองกลาย จังหวัดนครศรีธรรมราช เขื่อนในแม่น้ำชีและแม่น้ำมูล ในโครงการ โขง ชี มูล เครือข่ายรักษ์เทือกเขาบรรทัด เครือข่ายป่าชุมชนภูขาม (อีสาน) เป็นต้น

องค์กรเหล่านี้จะมีการประชุมกันที่กรุงเทพฯ ทุก ๆ สัปดาห์ โดยใช้สถานที่ของกลุ่มเครือข่ายเพื่อผู้อาศัย ในการประชุมจะมีการรายงานความเคลื่อนไหวของแต่ละพื้นที่ และแจ้งข่าวสารจากส่วนกลางถึงแนวทางการดำเนินงานของรัฐบาลที่อาจมี ผลกระทบต่อชุมชน รวมถึงแนวทางดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มหากไม่เห็นด้วยกับ แนวทางที่รัฐบาลดำเนินการก็จะมีการพูดคุยกันต่อว่าจะเคลื่อนไหวอย่างไรเพื่อให้รัฐรับรู้ว่าพวกเขาไม่เห็นด้วย

นอกจากนี้ยังมีการประชุมเครือข่ายพ่อครัวใหญ่สมัชชาคนจนสัญจรทั่วประเทศ ทุก 2-3 เดือน ซึ่งในเดือนมิถุนายน 2554 ก็มีการประชุมกันที่ศาลาวัดบ้านคอนชัย ตำบล สะเดียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เครือข่ายนี้ประกอบด้วย เครือข่ายปัญหาป่าไม้ เครือข่าย ปัญหาที่ดิน เครือข่ายผู้เดือดร้อนจากโครงการเขื่อนขนาดใหญ่ เครือข่ายผู้ป่วยจากการ ทำงาน เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก เครือข่ายสลัมสี่ภาค และเครือข่ายประมงพื้นบ้าน ภาคใต้

การใช้สื่อของชุมชนตำบลสะเอียบ

หัวข้อเรื่องกระบวนการสร้างความเข้าใจระหว่างชาวบ้านด้วยตนเองที่ได้กล่าวในเบื้องต้น เป็นการสื่อสารของชาวสะเอียบที่ต้องการทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างชาวบ้านด้วยตนเองถึงประโยชน์และความสำคัญในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หากนำแนวคิดการสื่อสารเข้ามาวิเคราะห์จะพบว่า เป็นการสื่อสารของชุมชนเพื่อต้องการทำความเข้าใจร่วมกันของคนในชุมชนให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

การสื่อสารเพื่อการจัดการทรัพยากร หากในชุมชนได้ตัวบุคคลที่เล่นบทบาทเป็นสื่อบุคคลที่มีประสิทธิภาพก็ถือได้ว่างานนั้นประสบความสำเร็จไประดับหนึ่งแล้ว ฉะนั้นในการพัฒนาชุมชนหรือการจัดการทรัพยากร สิ่งที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุคือ การค้นหาสื่อบุคคลที่จะมาทำการสื่อสารภายในชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากร ด้วยเหตุที่สื่อบุคคลเป็นสื่อที่มีศักยภาพเพราะมีส่วนสำคัญในการโน้มน้าวจิตใจให้มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร เนื่องจากบุคคลที่สามารถสื่อสารด้วยภาษาที่เป็นท้องถิ่น เข้าใจประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดี เมื่อชุมชนสามารถสื่อสารจนเป็นที่เข้าใจตรงกันและมีบุคคลหรือกลุ่มคนที่สามารถเป็นผู้นำสารให้กับชุมชนแล้ว สิ่งที่สำคัญไปกว่านั้นคือ “การสื่อสารเพื่อให้ภายนอกชุมชนได้รับรู้”

ชุมชนสะเอียบได้ใช้ “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชาวบ้าน” ในการจัดการทรัพยากรผ่านการประชุม เวทีชาวบ้าน ซึ่งชาวบ้านได้แสดงปัญหาและนำเสนอวิธีแก้ปัญหาด้วยชาวบ้านเอง โดยการดำเนินการให้เกิดประเด็นขึ้นกับสื่อมวลชนและสังคม เช่น ประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม การสร้างเขื่อน เป็นต้น เมื่อมีประเด็นเหล่านี้เกิดขึ้นในสังคมพวกเขาจะไม่ปล่อยให้หลุดลอยไปแม้แต่วันเดียวไม่ว่าจะมีการผลักดันให้มีการสร้างเขื่อนเกิดขึ้นที่ไหนก็ตามพวกเขาก็พร้อมใจกันออกมาร่วมกันรณรงค์ แสดงเจตนารมณ์ และจัดกิจกรรม เพื่อเป็นการสื่อออกไปยังสังคมภายนอกว่าชุมชนแห่งนี้ก็ไม่ต้องการเขื่อนเช่นกัน แต่สิ่งที่พวกเขาต้องการคือการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างเกื้อกูล สอดคล้องกับธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่หลายประเด็นด้วยกันเกี่ยวกับการใช้สื่อของชาวสะเอียบเพื่อให้สังคมภายนอกได้รับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน

การให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชน

ชาวบ้านมีการให้ข่าวกับสื่อมวลชนตั้งแต่ระดับผู้นำ ไปจนถึงชาวบ้าน โดยไม่มีการจำกัดว่าคนนี้ให้ข่าวได้คนนี้ให้ข่าวไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิในการให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชน การให้ข่าวนี้โดยส่วนใหญ่เป็นประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมและคัดค้านการสร้างเขื่อนรวมไปถึงเรื่องการจัดการทรัพยากรของชุมชน พร้อมกับการเสนอแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำ การให้สัมภาษณ์นี้ชาวบ้านจะใช้จังหวะหรือโอกาสในช่วงที่มีฝ่ายของรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐออกมาสนับสนุนให้มีการสร้างเขื่อนเมื่อเป็นข่าวเกิดขึ้นพวกเขาก็จะจัดกิจกรรมขึ้นเพื่อแสดงเจตนารมณ์และสร้างประเด็นให้เป็นที่สนใจของสื่อมวลชนในการทำข่าว และการให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชน ซึ่งพวกเขาจะไม่ปล่อยให้การสัมภาษณ์สนับสนุนให้มีการสร้างเขื่อนของคนใดคนหนึ่งผ่านไป จะต้องมีการแสดงออกของชาวบ้านมาคัดค้าน

ตามภาษาของชาวบ้านเรียกว่า “ทำ” หรือที่เข้าใจกันว่าเชิญผู้ที่สนับสนุนการสร้างเขื่อนแ่งเสือเต้นรวมทั้งกลุ่มคนที่ไม่เห็นด้วยกับการสร้างเขื่อน ลงพื้นที่เพื่อดูข้อมูลที่เป็นจริง ดังเช่นการให้สัมภาษณ์ของนายชุม สะเอียดคง นายกองกำกับการบริหารส่วนตำบลสะเอียด “จากการเฝ้าระวังและดูแลรักษาป่าสักทองมายาวนานของกลุ่มราษฎรรักษ่าป่าขอทำ พล.ต.สนั่น เข้ามาพิสูจน์สภาพป่าสักทองอันอุดมสมบูรณ์แห่งนี้ได้ตลอดเวลา ...” (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, 2553) การดำเนินการแนวทางนี้เป็นกระบวนการในการคัดค้านการสร้างเขื่อนที่เริ่มตั้งแต่การให้สัมภาษณ์สื่อ การเชิญสื่อและบุคคลที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่เพื่อดูความจริงของผืนป่า

เมื่อมีการเคลื่อนไหวของรัฐบาลในเรื่องการสร้างเขื่อนแ่งเสือเต้นชาวบ้านจะออกมาชุมนุมคัดค้าน และแถลงการณ์ทันที เช่น การประชุมสัญจรของรัฐบาลในพื้นที่ภาคเหนือ เป็นต้น การคัดค้านเมื่อพวกเขาแสดงความไม่เห็นด้วยกับการสร้างเขื่อนแล้วพวกเขาก็เสนอแนวทางอื่นด้วย ซึ่งนี่เป็นแนวทางหนึ่งในการใช้สื่อของชาวบ้านให้เป็นที่สนใจของสังคม

เขียนป้ายติดตามหมู่บ้าน

ชาวบ้านพยายามใช้ประเด็นเรื่องการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ซึ่งเป็นการเขียนข้อความลงไปในผ้าแล้วนำมาติดตามบ้านเรือนและทางเข้าหมู่บ้าน เพื่อสื่อให้สังคมได้รับรู้ถึงจุดยืนของชาวบ้าน การใช้สื่อสารของชุมชนแห่งนี้จะสื่อสารให้สังคมภายนอกประเทศได้รับรู้ด้วย เช่น STOP KANGSUATEN DAM เป็นต้น

ภาพ 17 ข้อความที่ชาวบ้านเขียนขึ้น STOP KANGSUATEN DAM

การใช้สื่อวิธีนี้เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของชาวสะเอียบที่ต้องการให้คนภายนอกรู้ว่าชุมชนแห่งนี้มีความคิดเห็นอย่างไรต่อการสร้างเขื่อน หากผู้ใดเข้าไปภายในชุมชนจะเห็นการสื่อสารในลักษณะนี้อยู่เต็มสองข้างถนน ที่ติดอยู่ตามบ้านเรือนของชาวบ้าน จากการที่ผู้วิจัยได้พูดคุยกับสมาชิกในกลุ่มตะกอนขมว่า “... ถ้าในช่วงที่ทางกลุ่มมีการรณรงค์การสร้างเขื่อนนะ คุณไม่ต้องไปขออนุญาตหรือถ้าคุณต้องการไปติดป้ายที่บ้านใคร

เพราะชาวบ้านจะมาขอไปติดเอง มีเท่าไรก็ไม่พอ” การใช้สื่อเหล่านี้จะพบเห็นได้ทั่วไป
ในชุมชนละเอียด

การจัดกิจกรรม ธรรมรงค์

ชาวบ้านจะไม่ปล่อยให้โอกาสหลุดลอยไปเมื่อมีรัฐมนตรีหรือหน่วยงานราชการ
หรือบุคคลใดออกมาสนับสนุนให้มีการสร้างเขื่อน พวกเขาพร้อมใจออกมาร่วมกันจัด
กิจกรรมธรรมรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อมทันที ซึ่งการจัดกิจกรรมลักษณะนี้จะได้รับความสนใจ
จากสื่อมวลชนเป็นจำนวนมากในการเสนอข่าว และเป็นแนวทางที่ชุมชนแห่งนี้
ดำเนินการมาโดยตลอด การจัดกิจกรรมจะขึ้นอยู่กับข่าวที่เกิดขึ้นหากเป็นข่าวที่เกิดจาก
คนในรัฐบาลให้การสนับสนุน พวกเขา ก็จะรวมตัวกันเข้ามาแสดงจุดยืนยังทำเนียบ
รัฐบาล หากมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนในเรื่องนี้ต่อพวกเขาก็ไปยังหน่วยงานนั้น
สรุปก็คือว่าหากข่าวเกิดขึ้นที่ไหนพวกเขาก็พร้อมที่จะไปแสดงความเห็นหรือเข้าไปมี
ส่วนร่วมกับบุคคลหรือหน่วยงานที่ให้ข่าวนั้นทันที

ภาพ 18 ชาวบ้านรวมตัวกันเพื่อคัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

ภาพ 19 ชาวบ้านได้นำอาหารมารวมกันเพื่อเข้าร่วมการคัดค้าน

ภาพเหล่านี้เป็นการรวมตัวของชาวสะเอียบเพื่อคัดค้านเขื่อน สื่อเนื่องมาจากคนในรัฐบาลได้รื้อฟื้น โครงการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นขึ้นชาวบ้านจึงรวมตัวกันเพื่อค้าน โดยมีการรณรงค์ภายในจังหวัดแพร่และเข้ามายังทำเนียบรัฐบาลซึ่งเป็นสถานที่ของผู้รื้อฟื้นโครงการดังกล่าว

นำเสนอความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่ามาใช้เป็นแนวทางในการต่อสู้

การต่อสู้ของชุมชนสะเอียบในระยะแรกเป็นการต่อสู้ไม่มีรูปแบบหรือที่ชาวบ้านเปรียบว่าเป็นการต่อสู้แบบ “มวยวัด” เมื่อชาวบ้านได้เรียนรู้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ก็พบว่า เป็นแนวทางที่สังคมไม่ยอมรับเพราะเป็นแนวทางการต่อสู้ที่รุนแรงและป่าเถื่อนเกินไป พวกเขาจึงปรับเปลี่ยนการต่อสู้โดยนำประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นมาต่อสู้ เช่น การสื่อให้สังคมรู้ว่าผืนป่าแม่ยมมีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลาย มีโครงการปลูกป่า จัดกิจกรรมอนุรักษ์ป่า เป็นต้น

งานวิจัยของชาวบ้าน เรื่อง แม่่น้ำยม ป่าสักทอง ... วิถีชีวิตของคนสะเอียบ ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านต้องการแสดงให้ว่า ผืนป่าแม่ยมมีความหลากหลาย สำคัญต่อ

การดำรงชีวิตของชาวบ้านและความมั่นคงของชุมชน ดังนั้นจึงเป็นหนทางที่ดีที่สุดของชาวบ้านที่นี้ในการทำให้สังคมรับรู้ถึงความสำคัญของผืนป่าแห่งนี้ และไม่คิดที่จะทำลายป่าจึงเป็นทางเลือกแรกของชาวบ้านในการสร้างประเด็นขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางในการต่อสู้ของพวกเขาและสื่อไปยังผู้ที่เกี่ยวข้อง

ยื่นหนังสือต่อหน่วยงานราชการ

แนวทางการสื่อสารไปยังภายนอกของชุมชนละเอียดที่ดำเนินการกันมาตั้งแต่ต้น คือ การเขียนจุดยืนร่วมกันของชุมชนถึงการสร้างเขื่อน เพื่อนำไปประกาศเป็นเจตนารมณ์ของชุมชนร่วมกันและนำไปยื่นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับจังหวัดและส่วนกลาง จะเห็นได้จากการมีข่าวการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเกิดขึ้นชาวบ้านก็จะรวมตัวกันขึ้นเพื่อร่วมกันคัดค้าน หากมีหน่วยงานระดับจังหวัดออกมาให้ข่าว ชาวบ้านก็จะไปรวมตัวกันที่จังหวัดพร้อมกับยื่นเจตนารมณ์และทางออกนอกจากการสร้างเขื่อน จากนั้นก็จะเข้ามายังทำเนียบรัฐบาลซึ่งการดำเนินการจะกระทำในลักษณะเดียวกัน

การดำเนินการยื่นหนังสือต่อหน่วยงานราชการเป็นการรวมประเด็นที่ได้กล่าวถึงในเบื้องต้นมาเป็นตัวขับเคลื่อน โดยเริ่มตั้งแต่การเขียนป้ายโฆษณาโดยใช้ประเด็นสิ่งแวดล้อมเป็นตัวนำในการทำกิจกรรมรณรงค์ไม่ให้เขื่อนเกิดขึ้นจนเป็นประเด็นที่สนใจของสื่อมวลชนและก็ให้การสัมภาษณ์ต่อสื่อจนนำไปสู่การเชิญสื่อ บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่ เพื่อดูความจริงของผืนป่า

นี่คือกระบวนการสร้างสื่อและการสื่อสารของชาวละเอียดต่อสังคมภายนอก เพื่อให้รับรู้ถึงความหลากหลาย ความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่า ซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และความมั่นคงของชุมชน จึงนับเป็นความคิดอันชาญฉลาดของชุมชนแห่งนี้ที่นำประเด็นเล็ก ๆ ประเด็นหนึ่งที่มีผู้คนรับรู้เฉพาะกลุ่ม สามารถสื่อสารออกมาให้เป็นที่สนใจของสังคมและได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน จนนำไปสู่การนำเสนอข่าวต่อสาธารณชนทั้งประเทศ

